

Ettersøksundersøkelsen 2004

Bedre hjorteviltjakt 2004

En rapport bygget på kontakt med 343 ettersøkere og 450 ettersøk i Møre og Romsdal høsten 2004.

Et samarbeid mellom Norges Jeger- og Fiskerforbund i Møre og Romsdal og Miljøavdelinga i Møre og Romsdal Fylke.

Prosjektleder: Tore Andestad

Innledning.

Høsten 2003 sendte hjortejegerne i Møre og Romsdal inn data på ca 3000 skudd mot hjort til Møre og Romsdal fylkeslag av NJFF. Dette utgjorde litt under halvparten av alle skudd mot hjort denne høsten. Denne undersøkelsen (Bedre Hjortejakt 2003) gav mye data på hvordan hjortejakta i fylket foregår. Undersøkelsen er grundig analysert med tanke på hvilke skuddsituasjoner som øker sjansene for bom og skadeskudd.

Møre og Romsdal Fylke ved miljøavdelingen og Møre og Romsdal fylkeslag av NJFF ønsket i fellesskap å skaffe mer informasjon om de skuddene som ender med ettersøk. Våren 2004 ble de aller fleste ettersøksjegere i fylket kontaktet med spørsmål om de kunne fylle ut et spørreskjema for hvert ettersøk etter påskutt hjortevilt. De oppringte ettersøksjegerne var svært positive til at en slik undersøkelse ble gjort. Flere av dem hadde for egen del loggført alle sine tidligere ettersøk for å kunne profesjonalisere seg som ettersøksjeger.

Bedre hjorteviltjakt 2004 ble gjort for å kunne gi oss sikrere data om hvilke skuddsituasjoner som er forsvarlige og hvilke som ikke bør brukes. Resultatene fra de to undersøkelsene vil i denne rapporten bli sett i sammenheng. Jegere og andre som ønsker å fordype seg i spørsmålene rundt human hjorteviltjakt bør derfor lese rapporten fra Bedre Hjortejakt 2003 først. Den finner du på: www.njff.no Velg Møre og Romsdal og rull deg nedover i nyhetsoversikten.

Hva er human hjorteviltjakt.

Viltlovens §19 omhandler human jakt.

” Jakt og fangst skal utøves på en slik måte at viltet ikke utsettes for unødige lidelser og slik at det ikke oppstår fare for mennesker eller husdyr eller skade på eiendom.”

Staten har valgt å ikke lage nærmere bestemmelser om hva som er humane skuddsituasjoner. Det er ingen hjelp å hente hos fylket eller kommunen. Da ramler avgjørelsen ned på det enkelte jaktlaget. Denne rapporten er ment å være til hjelp for jegere og jaktlag som vil ta en diskusjon om hvilke skuddsituasjoner som er forsvarlige og hvilke som ikke bør benyttes.

Det er tidligere ikke gjort forsøk på å kvantifisere hva som er et humant skudd mot hjortevilt. Stående skudd mot løpende hjort på 200 meter kan gi felt dyr. Men sjansene for at skuddet ender med felt dyr er for de fleste jegere trolig nær null. Et felt dyr er derfor ikke en bekreftelse på om skuddet kan regnes som humant. Spørsmålet om hva som er et humant skudd står ubesvart. Spørsmålet kan gjøres mer konkret: Hvor stor sannsynlighet for snarlig død skal et skudd ha, for å kunne kalles humant?

Høsten 2003 endte trolig 94 % av førsteskuddene mot hjort med felt dyr. Undersøkelsen viste at jegerne med mindre justeringer kunne redusere antallet bom og skadeskudd vesentlig. Det bør derfor være mulig å oppnå at 96 % av skuddene mot hjortevilt ender med dyrets snarlige død. Ut fra denne undersøkelsen kan en derfor kreve av et humant skudd at det skal ha 96 % sannsynlighet for treff i dyrets vitale organ.

Alle skudd mot hjortevilt kan plasseres mellom det reint sjansebetonte og det idiotsikre. De fleste jegere ønsker å felle dyr og de strekker skuddsjansene mot grensene for egne ferdigheter. De beveger seg fra grønn sone over i gul. De fleste jegere skyter få hjortevilt hvert år. De må felle svært mange dyr før de kjenner sine egne grenser for forsvarlige skudd i alle forskjellige skuddsituasjoner. Det vil i tillegg være lite etisk å prøve ut grensene for egne ferdigheter på levende dyr. Denne rapporten gir tilgang på de fleste dårlige skudd mot hjortevilt i Møre og Romsdal høsten 2004. Ved å lære av andres feil kan vi spare dyrene for lidelse, jaktlaget for irritasjon og deg selv for fortvilelse.

Under er lagt inn et mer tilfeldig utvalg av skuddsituasjoner fra Ettersøksundersøkelsen. Dyrets vinkel, hvor jeger siktet på dyret, tid på døgnet, om dyret er sammen med andre dyr, vær osv kan komplisere skuddsituasjonen ytterligere. Jeger skal i hvert enkelt tilfelle ta stilling til om det er forsvarlig å skyte. Men dyret, jeger og jaktlaget vil føle konsekvensene av en dårlig vurdering.

Skytters alder	Antall øvelsesskudd	Antall dyr skutt siste 5 år	Skytestillin g	Skuddavstand	Dyrets fart	Type dyr
42	30	6	Sto med anlegg	70	Sto	Råbukk
32	100	7	Sto uten anlegg	70	Sto	Råbukk
20	30		Sto uten anlegg	150	Gikk	Rådyr kje
42	30	2	Satt med anlegg	110	Gikk	Råbukk
60	40	3	Sto med anlegg	90	Gikk	Hjort bukk
68	50	6	Sto uten anlegg	70	Løp	Hjort kolle
70			Satt med anlegg	250	Løp	Hjort kalv
64	30	20	Satt med anlegg	130	Gikk	Hjort
18	500	5	Satt med anlegg	150	Sto	Hjort bukk

Flere av disse skuddene kan resultere i et dødt dyr. For å avgjøre om skuddet er humant må en spørre: Hvor mange ganger klarer skytter å gjenta skuddet med dødt dyr som resultat? Vil f. eks 96 av 100 skudd i tilsvarende skuddsituasjon gi et dødt dyr? Hver enkelt jeger må ta en stille stund for seg selv: Hvor god er jeg i felt?

Skyter du?

For de fleste av oss er spørsmålet vanskelig å svare på. Vi skyter noen få hjortevilt hvert år fordelt over en lang rekke forskjellige skuddsituasjoner. De færreste av oss har den mengdetrening i felling av hjort som gjør oss sikre på hvor egen grense for forsvarlige skudd går. Mengdetrening får vi på skytebanen.

Mange storviltjegere kvier seg på oppskytingen. Her skal 5 skudd plasseres innenfor en 30 cm sirkel på en reinsfigur med skuddavstand 100 meter. Sirkelen er ment å representere det dødelige hjerte/lungeområdet på dyret. Størrelsen på sirkelen ble bestemt etter biologiske studier på elg (Veterinær/forsker Egil Ole Øen, personlig meddelelse). Det dødelige hjerte/lungeområdet på en rein eller en hjort er trolig ca 20 cm. For et voksent rådyr burde sirkelen ha en diameter på 15 cm. Kalver og kje må ha tilsvarende mindre sirkel. En jeger som ønsker å skyte sikre, humane skudd på rådyr på 100 meter må derfor ikke ha problemer med å plassere sine skudd innefor en sirkel på 15 cm. Dersom dyret vinkler, blir det dødelige området raskt mindre. Kravene til skyteferdighet mangedobles der dyret påskytes i fart. Med dette i bakhodet bør den enkelte jeger kritisk vurdere egne treff gjennom øvelsesskytingen. Gjennom systematisk øvelsesskyting i forskjellige skuddstillinger og på forskjellige avstander kan den enkelte få et bilde av egne grenser for humane skudd.

Bildet under viser sirkelen fra oppskytingsreinen (diameter 30 cm) lagt over et voksent rådyr. Innenfor sirkelen er det god plass til både bomskudd og skadeskudd!

30 cm sirkel på et voksent rådyr.

Kvaliteten på data.

Spørreskjemaene skulle fylles ut fortløpende etter hvert ettersøk. De aller fleste skjema er fylt ut med mange detaljer og tilføyde synspunkter. Alle registrerte ettersøksjegere som ikke sendte inn skjema ble kontaktet over telefonen i februar 2005. Vi har fått inn data på 450 ettersøk av påskutt hjortevilt fra 131 ettersøksjegere. Dette omfatter trolig nesten alle ettersøk med godkjent hund i Møre og Romsdal høsten 2004.

Anonymitet.

Det er få ettersøk i den enkelte kommune. Spørreskjemaene inneholder data om den enkelte jeger som langt på veg kan brukes til identifisering. Inhumane skudd kan være straffbare, og dårlige skudd kan være en personlig belastning. Vi har derfor lovet ettersøksjegerne at skjemaene blir behandlet konfidensielt. Så godt som alle skjema er fylt ut med nødvendige persondata. Vi antar derfor at bekymring for identifisering av skytter i liten grad har påvirket resultatet av undersøkelsen.

I noen tilfelle kan ettersøksjegeren selv eller nære venner ha vært skytteren. Vi kan derfor ikke utelukke at noen skjema ikke er fylt ut i pressete tilfeller, men vi har ikke noen tilbakemeldinger om at dette er tilfelle.

Pynting av data.

Data fra skjema baserer seg i hovedsak på ettersøkerens egne observasjoner og vurderinger. Det er liten grunn til å anta at disse data er systematisk feilrapportert. Data om skytestilling, dyrets fart, dyrets vinkel og antall dyr som kom sammen, er innhentet fra skytteren. En bom eller skadeskudd er pr definisjon et mislykket skudd. Ingen liker å mislykkes. En naturlig reaksjon kan da være å omskrive situasjonen slik at egen rolle ser bedre ut. Dette kalles etterrasjonalisering. Ingen liker å fortelle til ettersøksjegeren at de har skutt et sjansebetont, inhumant skudd. Dyr som løp blir da til dyr som gikk, og stående skudd uten anlegg blir til sittende med anlegg. Skytter kan og unnlate å fortelle at han siktet mot hode eller nakke. Uten korrekte opplysninger framstår bomskudd eller skadeskudd som "uforklarlige". Flere av ettersøksjegerne har i skjema og over telefonen mer enn antydnet at jeger har framstilt skuddsituasjonen som mer forsvarlig enn den har vært. Det er vanskelig å beregne hvor mange av skytterne som har pyntet på fakta. I de aller fleste skjema er det en logisk

sammenheng mellom skuddsituasjon og skuddresultat. Pynting av data gjelder trolig et lite mindretall av ettersøkene.

Hva er et ettersøk.

”Ettersøk” kan gi tanker om skadeskutte dyr som lider i timer og dager før de dør eller blir avlivet. Men ettersøk kan og være å finne igjen et dødt dyr etter et sikkert og forsvarlig skudd. En kan derfor ikke avgjøre om jakta er human bare på grunnlag av antallet ettersøk. Jo flere ”for sikkerhets skyld” ettersøk vi har, jo mer human er jegerne. En kan derfor ikke slutte at områder med mange ettersøk har lite humane jegere. I denne rapporten vil vi gå dypere inn i ettersøkene. Vi vil konsentrere oss om de ettersøkene som skyldes dårlig skyting, og vi vil leite etter hvilke årsakene som ligger bak de dårlige skuddene.

Antall ettersøk vil ikke tilsvare antallet bom og skadeskudd i fylket. ”Forskrift om utøvelse av jakt og fangst” § 27 lister opp jegerens forpliktelser etter skuddet:

”Den som under jakt skadeskyter storvilt, plikter å gjøre det en kan for å avlive dyret snarest mulig. Jegeren plikter å forvise seg om påskutt dyr er truffet eller ikke”.

Jeger pålegges her å forvise seg om det fins noen som helst mulighet for om dyret kan være truffet. Etter skuddplassundersøkelsen kan skytter komme til at skuddet var et bomskudd. Han kan da i noen tilfeller la være å ringe etter ettersøksekvipasje. Det kan være vanskelig å finne avskutte hår i tett vegetasjon. I noen tilfeller finner en først blod etter flere hundre meter. Manglende funn på skuddstedet er dessverre ingen garanti for at skuddet var en bom. Grundig skuddstedsundersøkelse krever vanligvis en kunnskap som bare erfarne ettersøksjegere har. En kan derfor tenke seg at noen av de skuddene jegeren har regnet for bomskudd, i virkeligheten er et skadeskudd. Det er derfor sannsynlig at antallet bom og skadeskudd er høyere enn denne undersøkelsen viser.

Antall ettersøksjegere.

Vi har tatt utgangspunkt i en liste fra Ettersøksregisteret i Norsk kennel klubb med 343 ettersøksjegere. Listen ble satt opp for mer enn 10 år siden og var dårlig oppdatert. En lang rekke hunder og noen eiere var døde. Mange telefonnummer var utdaterte, og noen på lista har trolig flyttet fra fylket. Alle vi ikke fikk tak i på telefon ble lett opp gjennom telefonkatalog for Møre og Romsdal oppdatert på Internett. Totalt sett har vi etter utstrakt purring ikke kommet i kontakt med 20 ettersøksjegere. 131 av de kontaktede jegerne har hatt ettersøk etter påskutt hjortevilt høsten 2004. I tillegg til disse har en del ettersøks-ekvipasjer hatt ettersøk etter trafikkskadet vilt.

Antall ettersøk.

I dette materialet er registrert 450 ettersøk fordelt på 343 ettersøksjegere i registeret. Det gir et gjennomsnitt på 1,2 pr registrert ettersøksjeger. De fleste av de vi ikke har fått tak i er trolig død eller flyttet ut av fylket. Dette skulle tilsi at disse 20 ettersøksjegerne i registeret trolig har gjennomført få ettersøk.

Det kan og tenkes at det fins ettersøksjegere som ikke er i registeret. Sjansene for dette er trolig liten da det kreves autorisasjon og innmelding i registeret.

Av de 450 ettersøkene er 244 innsendt på skjema fra jegerne. I tillegg er 64 skjema fylt ut over telefonen under purrerunden. Disse skjemaene bygger på ettersøksjegerens hukommelse og eventuelle loggføring opp til et halvt år etter ettersøket. Vi har utelatt data på de spørsmål der ettersøksjegeren har vært usikker. På sentrale spørsmål som skytestilling, skyteavstand,

lengde på ettersøk osv husket intervjuobjektene forholdsvis detaljert hva som hadde skjedd. En del av ettersøksjegerne hadde av forskjellige grunner ikke anledning til å gå i detalj om ettersøkene. Hos de fleste av disse ble dyreslag og resultat av søket notert ned. Noen av disse ettersøksjegerne oppgav ikke kommune for søket. Søkene ble da ført på den kommune de bodde i. Disse skjemaene vil ha vesentlig mindre detaljer enn de andre skjemaene.

Jegerne er pliktig til å forvise seg om dyret er truffet eller ikke. Der jegeren er overbevist om at det var en bom, vil han trolig ikke tilkalle ettersøksjeger. Materialet i denne undersøkelsen dekker derfor ikke alle dårlige skudd mot hjortevilt høsten 2004. Det kan og tenkes at noen skyttere velger å ikke tilkalle ettersøksekvipasje der de mener at dyret er skadeskutt. En av grunnene kan være at skuddet var på hjortevilt de ikke hadde på kvoten, eller fordi at skuddet var så uforsvarlig at det kan ende med anmeldelse. Mens ettersøket pågår, må all ordinær jakt opphøre. Dette kan gi et usagt press inn i jaktlaget om at dårlig skudd helst skal kalles et bomskudd. Vi har i dag ingen oversikt over hvor mange av de påskutte dyrene som i tillegg burde vært ettersøkt. De fleste jegere og jaktlag har en forhåndsbetalt ettersøksavtale. Det innsamlete materialet viser at en lang rekke ettersøk er gjort "for sikkerhets skyld". Et generelt inntrykk er at jegere og jaktlag de siste årene er blitt vesentlig bedre til å ettersøke påskutt vilt.

Det totale antallet bom og skadeskudd.

De fleste jegere vet at det er vanskelig å finne tegn til treff på skuddstedet. Selv om en ikke finner tegn til treff kan dyret være skadeskutt. For de aller fleste jegere er usikkerhet om dyret er truffet svært følelsesmessig ubehagelig. Mange av ettersøkene i denne undersøkelsen er gjort "for sikkerhets skyld" der ettersøkeren er overbevist om at skuddet var et bomskudd. De aller fleste mulige skadeskudd er derfor trolig dekket i dette materialet.

I Bedre Hjortejakt 2003 var 63 av skuddene skadeskudd og 122 bomskudd, totalt 185 skudd. Av disse 185 skuddene ble 105 ettersøkt med hund. Det ble således gjort et ettersøk for hver 1.7 bom/skadeskudd. I Ettersøksundersøkelsen har vi data på 450 ettersøk. Med samme forholdstall skulle dette antydte at antallet bom og skadeskudd høsten 2004 var $450 \times 1.7 = 765$. Det ble felt 9245 hjortevilt i fylket høsten 2004. Dette gir et beregnet antall bom og skadeskudd på 8.3 %. I Bedre Hjortejakt 2003 var antallet bom og skadeskudd oppgitt til 6.4 %. Jegerne som sendte inn skjema var over middels rutinerte, og hadde som følge av det trolig lavere antall dårligere skudd enn gjennomsnittsjegeren.

Ser vi Bedre Hjortejakt 2003 og Ettersøksundersøkelsen fra 200 under ett når det gjelder bom og skadeskudd, ender vi med et beregnet antall bom- og skadeskudd på 8.3%.

Hvilke forhold øker sjansene for bom og skadeskudd.

Tallene i resten av rapporten bygger i hovedsak på de 331 spørreskjemaene der vi har utfyllende data.

Hvilken art ble ettersøkt.

Møre og Romsdal er et hjortefylke, og det går igjen i ettersøkstallene. Det ble oppgitt art på 433 dyr. Av disse var 80 % hjorter. Rådyret har bredd seg sørover i fylket, og de utgjør 13 % av ettersøkene. Elgen er siste innvandrer, og den befolker nå fylket sør til Romsdalsfjorden. 6 % av ettersøkene var elg.

Elg, 6% av alle ettersøk.

Ettersøk fordelt på art.

Art	Felt høst 2004	Ettersøk
Elg	316	26 8,2 %
Hjort	7068	351 5 %
Rådyr	1861	56 3 %

I Bedre Hjortejakt 2003 ble 3,6 % av hjordene ettersøkt. Denne undersøkelsen omfattet litt under halvparten av alle hjortene felt denne høsten. I Ettersøksundersøkelsen har vi arbeidet mye med å få kontakt med alle ettersøksjegere, slik at denne undersøkelsen trolig gir et rettere bilde av antallet ettersøk.

I von Essen og Ericssons undersøkelse av 1746 påskutte elger i Sverige høsten 1998 ble 10 % ettersøkt med hund. I en undersøkelse av elgjakt fra Hedemark datert 2001 ble antallet bom og skadeskytinger vurdert til å være ca 9,7 % av materialet. Tallene fra Møre og Romsdal ligger lavere enn dette, men bygger på bare 26 ettersøk på elg. Om antallet ettersøkte elg f. eks. var 6 høyere, ville en hatt tall som tilsvarer de andre gjengitte undersøkelsene. Sammenlignet med hjort er det 61 % større sannsynlighet for ettersøk på elg.

I årsrapporten fra det Danske Schweisshund registeret 2003-2004 ligger antallet ettersøkte klovbærende vilt under jakt på ca 5 %. I tillegg kommer vilt ettersøkt av hunder med begrenset sertifikat som kun kan ettersøke på eget terreng. 17.2% av hjortene ble ettersøkt

mot 4.9% av rådyra. Noe av det høye ettersøkstall på hjort kan skyldes at de oftere skytes under drivjakt. Hjortejakt er oftere organisert statusjakt med godkjente schweisshunder med under jakten. Hjortens høyere status som vilt, gjør trolig at det oftere blir lagt mer arbeid i ettersøk her enn på ettersøk etter rådyr. En ser tilsvarende at langt flere rådyrbukker ettersøkes enn hunndyr og kje (personlig meddelelse.) Danske ettersøksjegere peker på at ettersøk etter haglskutte rådyr er svært vanskelig. Funnprosenten her er 38% mot 62% av rådyra skutt med rifle.

Rådyret er et vesentlig mindre vilt som beveger seg raskere og således kan være et vanskeligere mål. Kun 3 av ettersøkerne har oppgitt at rådyret ble påskutt med hagle. Det kan være flere rådyr skutt med hagle i materialet, uten at dette er oppgitt på skjema. I utgangspunktet skulle en forvente vesentlig flere ettersøk på rådyr. Det kan tenkes flere årsaker til dette. En av forklaringene kan være at jegerne regner rådyret som et stort småvilt, og ikke som et lite storvilt. Skyteprøve for rådyrjakt er av nyere dato, og rådyr kan skytes med hagle. Kan dette ha påvirket jegerne til å tenke at ettersøksplikten her er lavere enn ved hjorte- og elgjakt?

En voksen elg veier grovt 4 ganger mer enn en hjort og 15 ganger mer enn et rådyr. Elg er et vesentlig større mål enn rådyr og hjort. Ettersøkstallene i denne undersøkelsen samsvarer bedre med dyrets verdi enn målets størrelse. Her kan tenkes en rekke forklaringer.

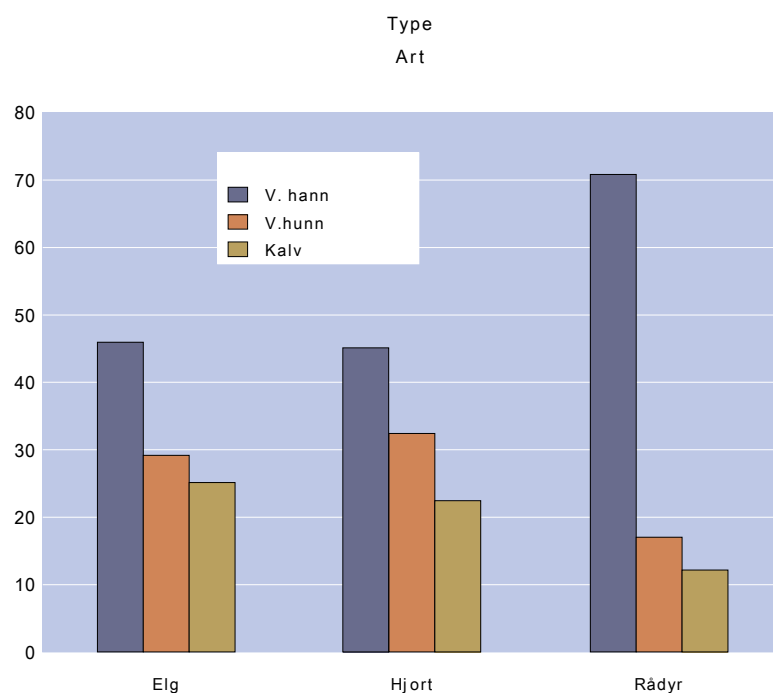
- Jaktformene og skuddsituasjoner er forskjellige ved elg, hjort og rådyrjakt.
- Store mål gjør jegerne bråkjekke.
- Dyr av liten verdi blir i mindre grad kontrolløkt.

Jakt mot elg synes å gi flere ettersøk. Mye av forklaringa på dette kan ligge i at elg i vesentlig større grad skytes i fart og i utmark. Elg er et stort mål som kan friste jegere til sjansebetonte skudd.

Dyras kjønn og alder.

Når en ikke skiller på art var 48 % av de ettersøkte dyra voksne hanndyr, 30 % var voksne hunndyr og 21 % var kalv. Rådyrjakta åpner om høsten med en periode der det bare er lov å skyte bukk. Noe av det høye antallet ettersøkte rådyrbukker kan trolig tilbakeføres til dette.

I grafikken under ser en hvilke dyr som er ettersøkt fordelt på kjønn, alder og art.

	Felt 2004 i % av art	Ettersøkt i % 2004
Elg Kalv	35 %	25 %
Elg eldre enn kalv hunn	27 %	29 %
Elg eldre enn kalv hann	38 %	46 %
Hjort kalv	28 %	22 %
Hjort eldre enn kalv hunn	34 %	32 %
Hjort eldre enn kalv hann	37 %	45 %

Tabellen bygger på de 328 søk der art og type dyr var oppgitt. Tallene for ettersøkte elg er lave og fordelingen kan lettere påvirkes av tilfeldigheter. Sammenstilt med fellingstall fra Statistisk sentralbyrå ser en overvekt av ettersøkte voksne hanndyr, og en klar undervekt av ettersøkte kalver. Igjen ser en at de det i større grad er de største dyra som ettersøkes, og ikke de vanskeligste målene. Det kan tenkes en rekke forklaringer på dette. Voksne hanndyr kan ha mer stresshormoner under høstjakta, slik at de ved noen typer treff går lengre etter skudd. En annen mulig forklaring er at voksne hanndyr er mer ettertraktet slik at jegerne tar større sjanser ved jakt på slike.

Skudd mot voksne hanndyr synes å gi flere ettersøk. Hjortebukker til forskjell fra kalver skytes oftere stående, på dag, uten anlegg og mot spissere vinkel.

Jegers alder.

Jegerne i denne undersøkelsen var mellom 16 og 84 år, med et gjennomsnitt på 46. De som hadde skutt på elg og hjort hadde en gjennomsnittsalder på noe over 47 år, mens rådyr-skytterne var gjennomsnittlig ca 41 år.

Tallene i denne undersøkelsen samsvar godt med hjorteundersøkelsen fra 2003. Der var gjennomsnittsalderen på de som hadde skutt mot hjort 45 år.

Jegers erfaring med storviltjakt.

Jegerne hadde mellom 0 og 50 år erfaring med storviltjakt. Gjennomsnittserfaring var 19,7 år.

Jegere som hadde skutt mot rådyr, hadde i gjennomsnitt ca 5 års kortere erfaring som storviltjeger og de hadde 6 års lavere gjennomsnittsalder. En del av forklaringa her er at rådyrjakta har kortere tradisjoner i fylket. Den ”seriøse” jakta er på hjort og elg. Det er her de økonomiske verdiene er størst. Mange eldre jegere bryr seg mindre om rådyrjakta som går før og etter hjorte- og elgjakta. Yngre jegere slipper kanskje lettere til aleine, eller som gjestejegere på rådyrjakt i disse periodene. 13 av de 31 rådyrrettersøkene der en kjenner dato for skuddet, ble skutt før hjortejakta startet og 2 etter.

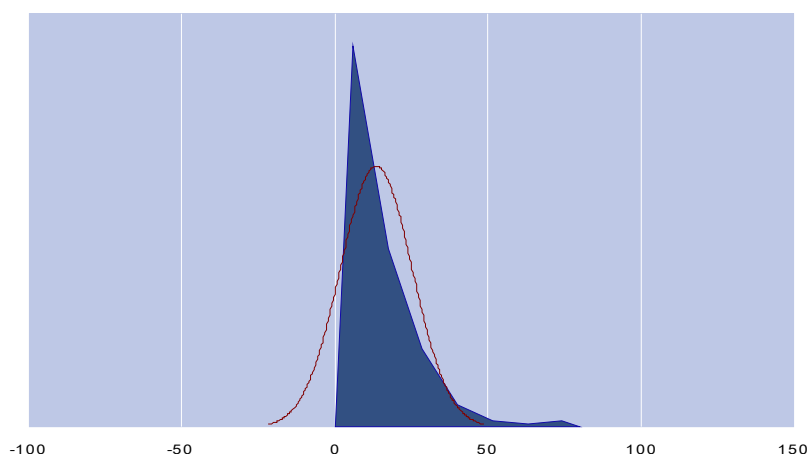
I Bedre Hjortejakt fra 2003 ble jegerne spurt om sin jakterfaring. Gjennomsnittet her var 22 år, men jegerne i denne undersøkelsen var trolig noe mer erfarent enn gjennomsnittet av hjortejegerne. Noen i denne undersøkelsen oppgav trolig og samlet jakterfaring og ikke bare erfaring med storviltjakt.

Antall hjortevilt skutt de siste 5 årene.

Jegerne hadde skutt i gjennomsnitt 13 hjortevilt de siste 5 årene. Noen få hadde skutt mange slik at det vanligste tallet felte hjortevilt var 10, altså ca 2 pr år. Fordelingen er vist under. Rådyrjegerne hadde vanligvis felt 8 hjortevilt de siste 5 år.

Frekvenspolygon

V7 Hjortevilt skutt siste 5 år

Med så felte hjortevilt hver år, er det vanskelig å opparbeide mye erfaring med hva som er trygge og hva som er uforsvarlige skuddsituasjoner. Dette understreker behovet for å lære av andres erfaring og at en systematisk prøver ut grensene for egne ferdigheter på skytebanen.

I Bedre Hjortejakt 2003 hadde jegerne skutt gjennomsnittlig 16 hjorter de siste 5 årene. Det vanligste antallet skutte hjorter var også i denne undersøkelsen 10. I Ettersøksundersøkelsen er det da i hovedsak færre jegere i gruppen som har skutt mange dyr. Analysen av tallene fra 2003 viste at jegere som hadde skutt mindre enn 6 hjorter hadde dobbelt så mange bom og skadeskudd som de med mellom 6 og 20 hjorter. Ettersøksundersøkelsen gjaldt kun jegere som hadde hatt behov for ettersøk. Det at disse jegerne gjennomsnittlig hadde skutt noe færre hjortevilt synes å bekrefte antagelsen fra 2003: Erfaring med felling av dyr gjør at jegerne blir dyktigere til å velge gode skuddmuligheter.

Jegere med flest felte dyr har skutt tre ganger så mye øvelsesskudd. De skyter vesentlig sjeldnere på dyr i bevegelse og bruker liggende skytestilling og anlegg. Jegere med få felte dyr må bruke kortere skuddhold og skyte på dyr som står i ro med breisida til.

Antall øvelsesskudd.

Det vanligste antall øvelsesskudd var 59, dvs at 50 % av skytterne har skutt dette tallet eller mindre. De 41 skudd mot rådyr vi har data på, viser at det vanligste antallet øvelsesskudd for rådyrjegere er 99

I Bedre Hjortejakt 2003 var det vanligste antallet øvelsesskudd 70. Den gjennomsnittlige hjortejegeren skyter derfor vesentlig flere øvelsesskudd enn de jegerne som i denne undersøkelsen må tilkalle ettersøksekvipasje.

Undersøkelse	Vanligste antallet skudd	Gjennomsnittlig antall skudd
Bedre Hjortejakt 2003	70	270
Ettersøksundersøkelsen 2004	59	155

Undersøkelsen fra 2003 viste en sterk sammenheng mellom antallet bom og skadeskudd og antallet øvelsesskudd. Jegerne med under 50 skudd hadde mer enn dobbelt så stor sjanse for bom og skadeskyting mot de som hadde mellom 100 og 150 øvelsesskudd. I 2003 var det vesentlig flere jegere med høyt antall øvelsesskudd (snitt 270 skudd). I undersøkelsen fra 2004 er det vesentlig færre jegere med høyt antall treningskudd.

Lenger ned ser vi at jegere med få øvelsesskudd i gjennomsnitt skyter på lengre hold.

Selv om tallene er små kan de høyere antallet øvelsesskudd hos rådyrjegere være noe av forklaringa på at det her er gjennomført færre ettersøk.

Godt trente karer er gode å ha på laget.

Undersøkelsen fra 2004 bekrefter at øvelsesskyting hjelper. Jegere med under 100 øvelsesskudd må bruke kortere skuddhold, skyte med anlegg og på dyr som står i ro med breisida til.

Kaliber og ammunisjon.

30.06 var det mest brukte kaliberet (40 %), deretter kom 308 (36 %) og 6.5x55 (15 %). Andre kaliber forekom inntil 4 ganger. Disse tre kaliberne er allsidige og kan brukes over et stort spenn med ammunisjon og kulevekter. Kaliberne bør være håndterbare for de aller fleste jegere.

79 % oppgir at ammunisjonen var kjøpt og 21 % (51 ettersøk) oppgir at den var hjemmeladet. De aller fleste som brukte uvanlige kaliber ladet selv. Hjemmeladere skyter i gjennomsnitt 382 øvelsesskudd årlig mot 97 for kjøpt ammunisjon. Hjemmeladere har samme gjennomsnittlige skuddavstand som de med kjøpt ammunisjon. Hjemmeladere skyter i større grad på dyr som står stille. Det er og en tendens til at jegere med hjemmeladet ammunisjon oftere treffer i hjerte/lungeområdet og at dyret oftere finnes dødt. Større antall øvelsesskudd og skudd mot dyr som står i ro kan være en del av forklaringa på dette.

Det var en forsiktig tendens at 6.5x55 gav gjennomsnittlig noe kortere ettersøk enn 30.06. 308W hadde lengst gjennomsnittlige ettersøk av de tre store kaliberne. Tabellen under viser sammenhengen mellom kaliber og noen resultat av ettersøkene. Kortere ettersøk og flere

døde dyr med 6.5x55 har trolig sammenheng med flere hjemmeladere i dette kaliberet. Årsaken bak er trolig flere øvelsesskudd, kortere skuddavstander og mindre skyting på dyr i bevegelse. Kulas diameter spiller trolig mindre rolle.

Kaliber	Dyret funnet dødt	Dyret ikke funnet
6.5x55	60 %	37 %
308	45 %	52 %
30.06	51 %	47 %

Under er vist en sammenheng mellom gjennomsnittlig skuddavstand for de forskjellige kalibrene. For alle andre kalibre enn de tre mest brukte vil tallene være for små til å kunne trekke slutninger.

	Gj.snitt
6.5x55	74.27
308	88.95
30.06	86.75
338-06	123.75
9,3x62	83.33
340	120.00
35 Wheelen	100.00
7mm Rem	56.25
30-30	60.00
270w	65.00
338WM	15.00
8.57JS	63.33
222	60.00
Totalt	84.93

26 % av de som brukte 6.5x55 ladet selv mot bare 12 % av de som brukte 30.06. Dette kan ha sammenheng med at 6.5x55 er et gammelt skytterlagskaliber og i skytterlagskretser er det større tradisjon for å lade selv.

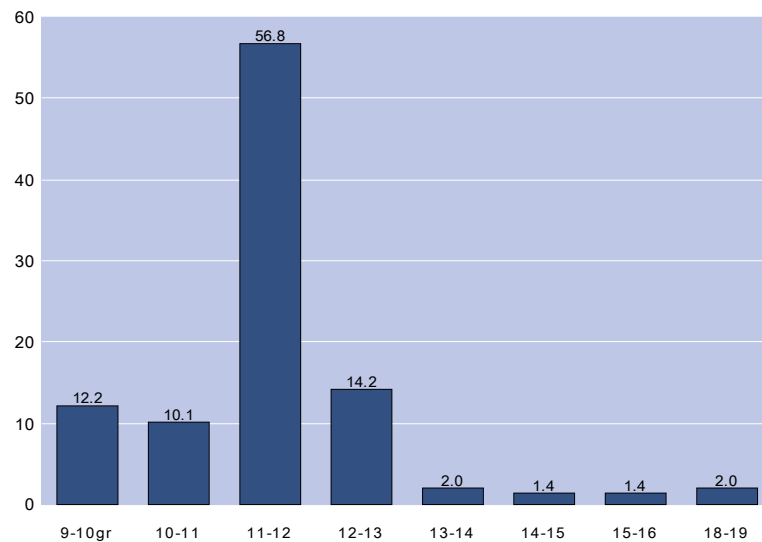
Jegere med 6.5 er i gjennomsnitt 6 år yngre enn jegere med 30.06. Ingen av de elgene vi har data på er skutt med 6.5, men dette kaliberet er til gjengjeld brukt vesentlig mer på rådyr.

Hjemmeladere har flere treff i hjerte- og lungeområdet, dyra finnes oftere døde og ettersøkene er noe kortere. Dette skyldes trolig at hjemmeladere øvelsesskyter vesentlig mer enn jegere med kjøpt ammunisjon, og at de oftere skyter på dyr som står

Ammunisjon, kuletype og kulevekt.

170 hadde oppgitt ammunisjonsfabrikat eller kuletype. Norma var desidert mest brukt, med kuletyper som Elite, Alaska, Nosler og Oryx. Lapua kom like etter med Mega som mest

oppgitt kuletype. Flere skytterlag solgte Lapua rimelig til jegere under øvelsesskytingen høsten 2004. Det er trolig litt av bakgrunnen for at den skårer så høyt. Mer spesielle kule typer (Hirtenberger, Swift, Trophy Bonded, Speer) var brukt i liten grad.

Over viser søylediagrammet kulevekter. I 148 av skjemaene var kulevekt oppgitt. 56 % brukte kulevekter mellom 11 og 12 gram. Kun ved 10 skudd er det brukt tyngre kuler enn 13 gram. En av disse ble brukt mot elg og en mot rådyr. Det er derfor ingen klar sammenheng mellom kulevekt og hvilket dyr det skytes på.

Dato for skuddet.

Skuddene fordeler seg over de fleste dager i hjortejaksperioden.

Høsten 2003 var det en opphopning av hjorter som ble skutt ved fullmåne. Høsten 2004 var det fullmåne 28. sept og 29. oktober. Det er ingen opphopning av ettersøk etter hjort omkring fullmåne. Trolig skyldes det få bom og skadeskudd ved nattjakt i måneskinn. Resultatene fra Bedre Hjortejakt 2003 synes å bli bekreftet i Ettersøksundersøkelsen. Måneskinnsjakt er trolig en human jaktform. Dette skyldes at dyra er roligere når de skytes på innmark på natt. Dyr i bevegelse viste seg i undersøkelsen fra 2003 å være en av de viktigste årsakene til bom og skadeskyting.

13 av de 44 rådyra ble ettersøkt før hjortejakta starter og 3 etter. Det kan gi et inntrykk av at noen av jegerne bruker bukkejakta som opplading til hjortejakta. Etter hjortejakta er det trolig bare et fåtall jegere som aktivt fortsetter med rådyrjakt.

Ettersøksundersøkelsen synes å bekrefte at skudd ved fullmåne gir færre ettersøk. Dette skyldes trolig at dyr skutt om natta er roligere.

Klokkeslett for skuddet og lysforhold.

Bedre hjortejakt 2003 gir et godt bilde av hvordan hjortefellingene fordeler seg gjennom døgnet. De aller fleste dyra som er ettersøkt i Ettersøksundersøkelsen 2004 er hjort. En skulle i utgangspunktet vente at ettersøkene på hjort i 2004 (265 dyr) fordeler seg etter samme døgnkurve som antallet fellingene i 2003.

Tid på døgnet.	Antall fellingene 2003 i %	Antall ettersøk 2004 i %
Natt 0-4	28 %	19 %
Dag 8-17	62 %	75 %
Seinkveld 22-24	11 %	6 %

Det største antallet fellingene er på dag, og her er antallet ettersøk så stort at en trolig kan konkludere med: Jakt på dag øker sjansen for dårlige skudd med ettersøk som resultat.

Ved skudd om natt blendes skytter vanligvis av munningsflammen. Det blir da vanskelig med oppfølgingsskudd og med å observere dyrets skuddreaksjon og bevegelse.

Jakt på dag øker sjansene for bom- og skadeskudd. Årsaken er at det da jaktes i utmark og at det i større grad skytes på dyr i bevegelse.

Vær og føreforhold.

De aller fleste av dyra ble ettersøkt på barmark (92 %). Høsten 2000 fant miljøavdelinga i Møre og Romsdal fylke at 93 % av dyra ble skutt på barmark. Høsten 2003 ble 86 % av hjortene skutt på barmark.

Det var solskinn eller oppholdssvær i 81 % av ettersøkene. Enten er det mye godt vær om høsten, eller så holder jegerne seg inne når det regner.

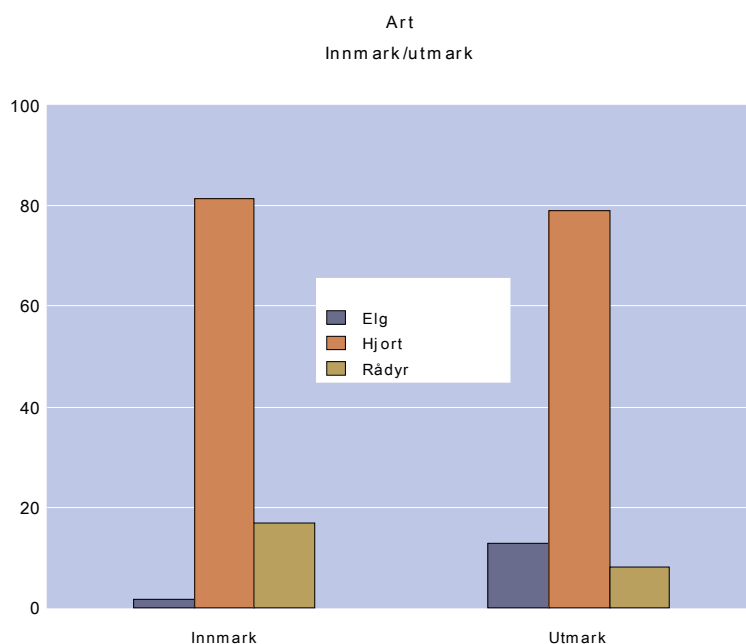

Det var lite av slikt vær høsten 2004.

Innmark eller utmark.

Halvparten av ettersøkene skyldes skudd på innmark og den andre halvparten skyldes skudd i utmark. Under hjortejakta i 2003 ble 60 % av skudda løst på innmark. I 2003 gav skudd i utmark større sjanse for bom og skadeskudd. Når flere av ettersøkene er et resultat av jakt i utmark, kan det være en bekreftelse på at skudd i utmark gir større sjanse for dårlige skudd.

Søylediagrammet under viser hvor stor del av de ettersøkte dyra som ble skutt på innmark og i utmark. Vi ser her at de aller fleste elger ble påskutt i utmark og de fleste rådyr på innmark. Dersom elgjakt er utmarksjakt og rådyrjakt er innmarksjakt, gir dette et bidrag til å forklare at flere skudd mot elg og færre skudd mot rådyr ender med ettersøk.

Jakt utmark gir kortere skuddhold men flere ettersøk. Dette skyldes at dyr i utmark oftere går og løper. Dette er den viktigste forklaringa til den høye prosenten ettersøkte elger.

Jaktform.

80 prosent av skuddene som gav ettersøk kom fra en postjeger. Høsten 2003 ble 71 % av hjortene skutt fra post. Den høyere andelen postjegere i 2004 kan være en bekreftelse på at postjegere skyter flere bom og skadeskudd enn smygjegere. Smygjakt er en mer krevende jaktform, og det kan tenkes at smygjegere generelt er dyktigere jegere enn postjegerne. 3 % av de dårlige skuddene ble skutt av drivere, og det svarer til at 3 % av skuddene høsten 2003 ble løst av drivere. Ut fra begge disse undersøkelsene tyder mye på at drivere kan ha geværet på skuldra under drevet. Det ville trolig gi en sikrere jakt.

I tabellen under er post og smygjakt i utmark sammenlignet. Vi ser at det er langt vanligere at postjegere i Ettersøksundersøkelsen skjøt på dyr i bevegelse.

Jaktform	Prosent av dyra i bevegelse.
Postjeger	54 %
Smygjeger	24 %

Postjegere skyter flere bom og skadeskudd enn smygjegere. Dette skyldes at de i vesentlig større grad skyter mot dyr i bevegelse (34.8%) enn smygjegere (20.3%). Betydningen av dette øker ved jakt i utmark.

Skytestilling.

Ettersøksjeger var ikke til stede da skudd ble løsnet. Tallene bygger på hva skytter fortalte i ettertid. Bomskudd, skadeskudd og ettersøk oppleves som et nederlag for de fleste jegere, og overfor ettersøksjeger kan en ha behov for å framstille seg som bedre enn en er. De fleste skyttere foretrekker trolig at skuddet regnes som ”uforklarlig” framfor ”uforsvarlig”. Det kan derfor være at det i en del tilfeller ble brukt en mindre sikker skytestilling enn det som framkommer av tabellen.

Skytestilling i % av alle skudd.

Skytestilling	Bedre hjortejakt 2003	Ettersøksundersøkelsen
Stående med anlegg	11.4	10
Stående uten anlegg	10.4	16
Sittende med anlegg	40.2	42
Sittende uten anlegg	14.8	16
Liggende med anlegg	16.5	8
Liggende uten anlegg	6.4	5

Tallene fra 2004 bygger på alle treff utenfor hjerte og lungeområdet til dyret.

Vi ser av tabellen at det i Ettersøksundersøkelsen i større grad skytes uten anlegg og særlig fra stående stilling. Det brukes i noe mindre grad liggende skytestilling. Dette er skytestillinger som i 2003 økte sjansene for bom og skadeskyting. I 2003 ble sjansene for bom og skadeskyting doblet fra stående og sittende stilling uten anlegg. Dette funnet synes å bli bekreftet i Ettersøksundersøkelsen, men utslagene er små. En kunne forventet at flere av skuddene ble løst uten anlegg.

Ligger på bane, men sitter i skogen.

Tabellen under viser at stående uten anlegg er overrepresentert for drivere og smygjeger. Smygjegere kunne med fordel prøvd om skytestokk kunne gi en sikrere skytestilling. Sittende uten anlegg er mest vanlig blant postjegere. Skyting uten anlegg er i all hovedsak brukt på skyting mot dyr i bevegelse. Nær 48 % av alle stående skudd uten anlegg skytes av postjegere på dyr i ro. Her handler det trolig om dårlig tilrettelagte og plasserte poster der skytter blir stående for å få tilstrekkelig oversikt.

Loddrett prosenttuering

	Post	Driver	Smygjeger	Sum
Stående med anlegg	9.6	11.1	11.3	10.0
Stående uten anlegg	9.2	66.7	37.7	16.4
Sittende med anlegg	50.0	11.1	18.9	42.9
Sittende uten anlegg	17.9	11.1	13.2	16.8
Liggende med anlegg	8.7	0.0	9.4	8.6
Liggende uten anlegg	4.6	0.0	9.4	5.4
Sum	100.0	100.0	100.0	100.0
Antall dyr	218	9	53	280

Skudd uten anlegg dobler trolig sjansen for bom- og skadeskudd. Dette skyldes i hovedsak at skudd uten anlegg oftere brukes mot dyr i bevegelse. Bruk av skytestokk og tilrettelegging av poster kan redusere antallet dårlige skudd. Jegere bør trene på de skytestillinger som brukes i felt.

Skuddavstand.

Gjennomsnittlig skuddavstand på ikkedødelige treff i Ettersøksundersøkelsen var 91 meter. Høsten 2003 var gjennomsnittlig skuddavstand 72 meter. Det er en sterk sammenheng mellom skuddavstand og krav til skyteferdighet. Ved å doble skuddavstanden firedobles arealet kulene spredes over. Forenklet kan en si at en dobling av skuddavstand krever mer enn en firedobling av skyteferdighet. Tallene fra Ettersøksundersøkelsen bekrefter at bom- og skadeskudd i stor grad har sammenheng med skuddavstand.

Tabellen under sammenstiller skuddavstander fra 2003 med tilsvarende fra de ikkedødelige skuddene fra 2004.

Skuddavstand	Høsten 2003	Ettersøksundersøkelsen
Under 50m	38 %	27 %
50-100m	47 %	46 %
100-150m	12 %	19 %
Over 150m	3 %	9 %

Av tabellen ser vi at skuddavstander under 50 meter er underrepresentert i Ettersøksundersøkelsen. Avstander over 100 meter er derimot sterkt overrepresentert og dette understreker at skudd mot lengre avstander øker sjansene for ettersøk.

I Bedre Hjortejakt 2003 gav skudd på under 50 meter 4.8% bom- og skadeskudd. På skuddhold over 150 meter var antallet dårlige skudd økt til 15.7%.

8,2 % av felte elger i 2004 ble ettersøkt, mot 5 % for hjort og 3 % for rådyr. Tabellen under viser at årsaken til forskjellene i antallet ettersøk ikke kan tilbakeføres til skuddavstand. Ettersøkte elg ble påskutt på noe lengre skuddavstand enn hjort, men elgen er samtidig ett ca 4 ganger større mål. Rådyr er et vesentlig mindre mål enn hjort og skytes med omtrent samme skuddavstand. Dette kan styrke en antagelse om at en del påskutte rådyr ikke meldes inn for ettersøk.

Art	Gjennomsnittlig skuddavstand
Elg	101m
Hjort	90m
Rådyr	93m

Tabellen under viser gjennomsnittlige skuddavstander under forskjellige forhold.

Jaktforhold	Skuddavstand
Grålysning	102m
Dag	82m
Skumring	92m
Natt	78m
Innmark	97m
Utmark	81m
Skutt 50 skudd eller mindre	84m
Skutt 200 skudd eller mer	75m

Skudd på dag skjer i stor grad i utmark. Selv om skuddavstander her er noe kortere oppveies det av at dyrene er mer i bevegelse. Skade- og bomskytingstall for utmarksjakt og dagjakt er derfor høyere.

Vi ser og at jegere med 50 øvelsesskudd eller færre har lengre gjennomsnittlige skuddavstander enn jegere med 200 øvelsesskudd eller mer. I Bedre Hjortejakt 2003 hadde jegere med under 50 øvelsesskudd dobbelt så mange dårlige skudd i forhold til jegere med over 100 øvelsesskudd. Det er derfor betenkelig at Ettersøksundersøkelsen viser at jegere med minst trening skyter på lengre hold. Dette kan være noe av forklaringa på at disse skuddene endte som ettersøk.

Tabellen under viser sammenhengen mellom dyrets fart og gjennomsnittlig skuddavstand.

Dyrets fart	Gjennomsnittlig skuddavstand
Sto stille	94m
Gikk	81m
Løp	72m

Vi har sett over at skudd på dag og skudd i utmark gir kortere skuddhold. Skudd mot dyr i bevegelse skjer i stor grad på dag og i utmark. Det er derfor godt samsvar når tabellen her viser at jegerne reduserer skuddavstand når dyret øker farten. Den store andelen bom og skadeskudd på dyr i bevegelse viser likevel at mange av jegerne ikke reduserer skuddholdet tilstrekkelig til å kompensere for dyrets bevegelse. Sjansene for bom og skadeskudd mot dyr i bevegelse er så store at de fleste jeger ikke bør løse slike skudd.

Det er en sterk sammenheng mellom skuddavstand og antallet bom- og skadeskudd. En doubling av skuddavstand (f.eks fra 50m til 100m) firedobles kravet til skyteferdighet. Jegere med få øvelsesskudd må redusere skuddavstanden vesentlig. Skudd på lengre hold krever dyr i ro og skytestilling med anlegg. De færreste jeger kan skyte humane skudd ut over 150m på voksne elger og hjorter. Kalver og rådyr har vesentlig mindre dødelig treffområde.

Dyrets fart.

I tabellen under er tallene fra Bedre Hjortejakt 2003 stilt sammen med tallene fra Ettersøksundersøkelsen. En analyse av tallene fra 2003 viste en meget sterk sammenheng mellom hjortens fart og antallet bom og skadeskudd. Dyr i skritt gav dobbelt så stor sjanse for bom og skadeskudd, og dyr som løp gav ca 5 ganger større sjanse for ikke-dødelige skudd.

Tabellen viser at det i Ettersøksundersøkelsen i vesentlig større grad er skutt på dyr som er i bevegelse. Det bekrefter at skudd på dyr i bevegelse er krevende og kanskje en av de viktigste årsakene til bom og skadeskyting.

Dyrets fart	Bedre hjortejakt 2003	Ettersøksus. Elg	Ettersøksus. Hjort	Ettersøksus. Rådyr
Sto stille	82.8 %	33 %	68 %	70 %
Gikk	13.4 %	44 %	24 %	22 %
Løp	3.7 %	24 %	8 %	8 %

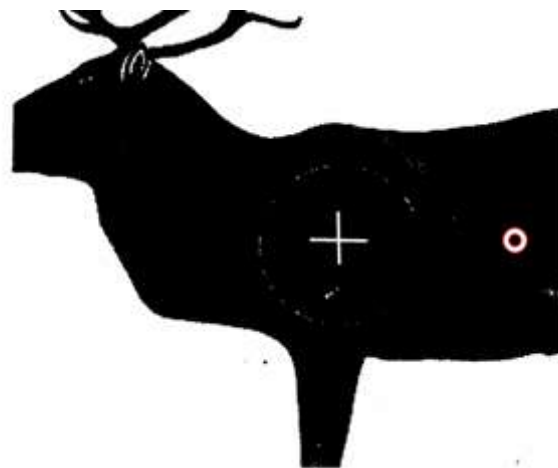
Tallene for elg og rådyr er små men interessante. Den viktigste årsaken til mange ettersøk etter elg ligger trolig i at kun 33 % av dyra ble påskutt når de sto stille. Elg blir i vesentlig større grad påskutt i utmark. Alle elgene i fart ble påskutt i utmark. For hjort og rådyr er det små forskjeller, slik at forklaringa på få ettersøkte rådyr trolig ikke ligger her. Også for hjort og rådyr er det slik at dyr som påskytes i utmark i vesentlig større grad skytes i fart.

Tabellen under viser sammenhengen mellom dyrets fart og når på døgnet skuddet ble løst.

Loddrett prosentuering

	Sto stille	Gikk	Løp	Sum
Grålysning	18.7	17.9	10.3	17.8
Dagslys	31.5	56.4	75.9	41.4
Skumring	38.8	21.8	13.8	32.5
Natt	11.0	3.8	0.0	8.3
Sum	100.0	100.0	100.0	100.0
N=	219	78	29	326

Vi ser at $\frac{3}{4}$ av dyra som løp ble påskutt på dag, i hovedsak i utmark. Dette er kompliserte skudd. Sikter du mot hjertet på dyr som løper (5m/s) med breisida til på 50 meter, vil skuddet havne 32 cm bak. Dette er trolig forklaringa på at skudd mot dyr som løper oftere havner i vom. Ofte vil dyret løpe med skrå vinkel i forhold til jegeren. Jeger må skyte uten anlegg. Hjorten løper, stopper og går om hverandre, mens den sjekker drivere bak og terrenget foran. Terrenget er ujevnt, og busker og trær dekker stadig for dyret i kikkertsiktet. Dette er vesentlig mer krevende enn på en bane med "løpende elg" som holder jevn fart på flatt underlag med fri sikt....

32 cm bak.....

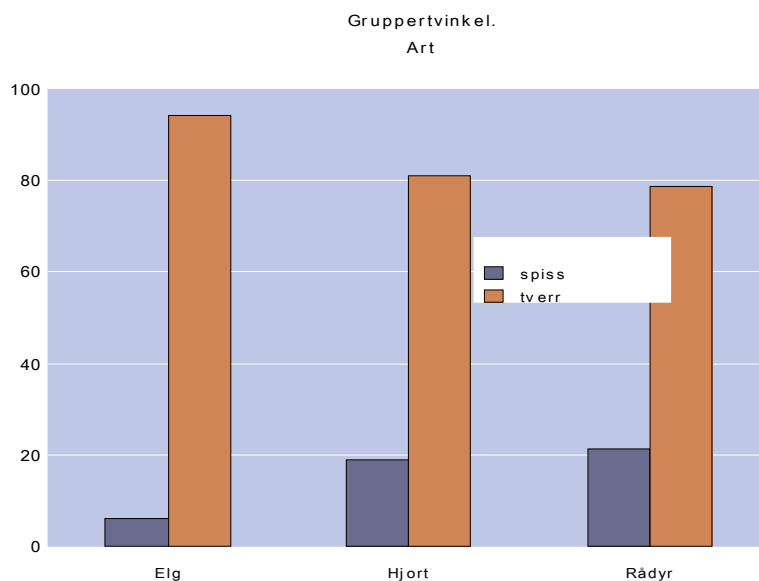
Ingen av dyra som løp ble skutt på natta. Noen av dyra som ble påskutt på natt gikk. Ettersøksjegere har pekt på at det er vanskelig å se når dyr forbereder seg på å ta et steg fram under dårlig lysforhold. Skytter reagerer da for seint og skuddet går i vom. 19 dyr skutt på natt har treffpunkt oppgitt. Det mest vanlige treffpunktet for disse er vom (6 dyr).

Skudd mot dyr i fart er trolig den viktigste årsaken til bom og skadeskudd. Skudd mot dyr som går på innmark kan være forsvarlige på korte hold. De aller færreste kan skyte humane skudd mot dyr som løper i utmark, -uansett skuddhold.

Dyrets stilling i skuddøyeblikket

Ved 251 ettersøk har ettersøker oppgitt dyrets vinkel. Det er skytter som har oppgitt vinkel til ettersøksjeger. For å framstå i et gunstig lys etter et mislykket skudd kan jeger fristes til å framstille dyret mer på tvers enn det faktisk var i skuddøyeblikket.

I Bedre Hjortejakt 2003 vinklet dyra slik at 86 % hadde 60 % eller mer av hjerte/lungeområdet tilgjengelig for skudd. I Ettersøksundersøkelsen var dette sunket til 81 %. Skudd mot dyr i spiss vinkel gir jegeren tilgang til vesentlig mindre av det dødelige hjerte og lungeområdet, og det er derfor rimelig å tenke seg at antallet bom og skadeskudd øker ved skyting mot dyr i spiss vinkel.

Nesten alle elgene ble påskutt i tverr vinkel. Dette skulle tilsi lavere ettersøkstall etter elg. Omtrent samme prosentvise andel av rådyr og hjorter ble påskutt i spiss vinkel, slik at dette trolig ikke kan forklare at det prosentvis er oppgitt flere ettersøk på hjort.

Skyting mot spiss vinkel skjer oftere i utmark, i grålysning og på dag. 48 % av dyra som ble skutt i spiss vinkel var i bevegelse, mot 27 % av dyr med tverr vinkel.

Skudd mot spiss vinkel gir lengre ettersøk, og i 56 % av tilfellene ble dyret ikke funnet (45 % ved tverr vinkel).

Skudd på dyr med spiss vinkel gir større sannsynlighet for dårlige skudd. Det tilgjengelige dødelige hjerte/lungeområdet er vesentlig mindre. Skuddene går oftere i vom, ettersøkene blir lengre, og dyret blir sjeldnere funnet under ettersøket.

Kom dyret aleine eller sammen med andre.

I 55,5 % av tilfellene kom dyret sammen med andre. Det vanligste var at det påskutte dyret hadde følge med mellom 2 og 3 andre dyr.

56 % av dyra som kom sammen med andre ble påskutt på innmark. Dette er trolig viktigste årsaken til at dyra som var sammen med andre i større grad ble skutt stillestående. Også dyr som var sammen med andre i utmark ble oftere påskutt stillestående. Dyr som er sammen med andre blir gjennomsnittlig skutt med ca 10m lengre skuddavstand.

Resultatet av ettersøket påvirkes ikke av om dyret er aleine eller sammen med andre dyr. Ettersøk på dyr som er sammen med andre er noe lengre. Det er færre treff i hjerte/lunge området og flere i føtter og vom der flere dyr er sammen i utmark.

Det kan øke jegerens stress når flere dyr kommer sammen. De kan stå tett sammen slik at det blir vanskelig å få dyr fri. I andre tilfeller skytes på ett av dyra samtidig som jegeren prøver å komme til skudd på andre dyr i samme følge. I materiale er det og jegere som er på veg fram mot det felte dyret da andre dyr dukker opp. Jegeren blir da stresset og skadeskyter ett av disse.

Ettersøkene, ettersøkerne og hunder.

For hvem er ettersøket gjort.

I "Forskrift om utøvelse av jakt og fangst" § 27 framgår det at jeger/jaktlag er forpliktet til å ettersøke dyret ut den dagen det ble påskutt. Finnes ikke dyret i løpet av dagen, skal kommune eller politi varsles. Kommunen kan da be jegerne fortsette ettersøket neste dag, eller kommunen kan selv overta ettersøket. Kun kommunen kan avslutte et ikke vellykket ettersøk.

97 % av ettersøkene var for jeger eller jaktlag. Kun 6 av ettersøkene var for kommunen. Mange av

ettersøkene strakk seg over to dager. I Møre og Romsdal er det da trolig en godt etablert praksis at jeger/lag tar ansvaret for ettersøket i to dager.

Hvor lang tid tar det før ettersøkerne kommer i gang.

Hvor lang tid gikk det fra skuddet til at ettersøket ble meldt til ettersøksjeger.

Oppgitte tider bygger på ettersøkers anslag. Ettersøker var ikke til stede da skuddet ble løsnet, slik at anslaget kan være noe omtrentlig.

Noen av skytterne var selv ettersøksjegere og hadde hunden med på post. Andre var på samme jaktlaget og ble raskt innkalt over jaktradio, mens en del ringte opp ettersøksjeger på vakt. De fleste var raske med å varsle om ettersøket.

21 % av ettersøkene var meldt innen 10 minutter.

56 % av ettersøkene var meldt inn i løpet av 30 minutter.

83 % av ettersøkene var meldt inn i løpet av 1 time.

91 % av ettersøkene var meldt inn i løpet av 2 timer.

Ettersøksjeger får raskest beskjed ved skudd på dag, dernest skudd i grålysning, skumring og natt.

I 3.6 % av tilfellene ble ettersøker varslet seinere enn 4 timer fra skuddet. Dette gjelder nesten utelukkende skudd avgitt i skumring eller på natta.

Etter skuddet skal jeger raskt ta ladegrep og forberede seg på nødvendig oppfølgingskudd. Han skal observere dyrets atferd og retning. Han skal og prøve å holde greie på hvor andre dyr tar vegen. Deretter skal jegeren sitte helt stille i 5-10 minutter for å observerer om skadeskutt dyr komme tilbake til skuddstedet. Der jegere jakter sammen, kan det være vanskelig og uforsvarlig å forlate posten før drevet er avsluttet. Sett på denne bakgrunn ser det ut som om jegerne er rimelig raske til å melde inn ettersøket. Innenfor en ramme på 20-30 minutter kan det være vanskelig å observere, merke egen posisjon, merke skuddstedet, foreta en skuddstedsundersøkelse og følge forsiktig langs sporet i 50 – 100 meter for å lete etter et dødt dyr, - før en eventuelt ringer ettersøksjegeren.

Generelt er skytter mye raskere til å varsle ettersøksjeger der ettersøksjeger hører til eget vald, og særlig der hunden er med under jakta.

Hvor lang tid brukte ettersøksjeger fra oppkalling før han var på plass på skuddstedet.

Tid påvirkes av om hunden var sammen med skytter, med på jaget eller om den ble tilkalt utenfra. Ettersøksjeger skal avslutte det han holder på med, kle seg om, finne utstyr, hente hund, sette seg i bilen, kjøre og gå fra bilen til skuddstedet, noen ganger i ukjent terreng.

11 % av ettersøksjegerne var på skuddstedet innenfor	10 minutter.
26 %	20
51 %	30
78 %	1 time

Ettersøker er raskest på plass ved skudd i grålysning, dernest dag, natt og skumring. Ved en del skudd i skumring velger ettersøker å vente med å rykke ut til neste morgen.

I kommentarene til forskriften anbefales det at ettersøkshund skal være på skuddstedet innen 4 timer. 6 % av ettersøksjegerne trengte mer enn 4 timer før de var på plass på skuddstedet. Nesten uten unntak gjaldt dette dyr som ble påskutt på kveld eller natt. Totalt var 41 % av ettersøkene utløst av skudd i skumring eller på natt. Vi ser da at ettersøksjeger rykket ut til de aller fleste av disse, selv om det neppe var lysforhold til fullverdig ettersøk.

Det er en generell tendens til at det tar lengre tid før ettersøksjegere er på plass utenfor eget vald.

Tid på skuddstedet.

Jaktforskriften §27 pålegger skuddstedsundersøkelse.

Ethvert skudd som løses mot storvilt bør jegeren anse som treff, og jegeren skal foreta undersøkelse i marka dersom dyret ikke faller for skuddet.

I 57.6 % av tilfellene bruket ettersøksjegeren mindre enn 10 minutter på skuddstedet.

83 %	20
93 %	30

I gjennomsnitt ble det brukt i underkant av 20 minutter på skuddstedet. De fleste skuddstedsundersøkelser var unnagjort i løpet av ca 10 minutter. Kun ved 5 ettersøk ble det brukt mer enn 1 time på skuddstedet. Det er lite sammenheng mellom tid på skuddstedet og når på døgnet skuddet ble løst.

På skuddstedet skal ettersøksjeger intervju skytter, leite etter hår, blod, beinrester med mer og han skal avtale gjennomføring av ettersøket og eventuell utsetting av poster. Med den oppgitte tid på skuddstedet, synes det som om hunden er satt rett på sporet i mange av ettersøkene. Det har neppe vært brukt mye tid til å krype rundt for å leite etter hår og blod som kan fortelle om treffsted på dyret.

Ettersøkere som finner noe på skuddstedet og de som ikke finner noe bruker like lang tid på skuddstedsundersøkelsen.

Tid fra melding til ferdig på skuddstedet.

Ved skudd i grålysning brukes	gjennomsnittlig	100 minutter
dag		70 minutter
skumring		70 minutter
natt		110 minutter

Ved 12 % av søkene tok det mer enn 4 timer fra melding til ettersøksjeger var i gang med søket.

Ved 11 % av søkene var ettersøksjeger i gang med søket før det var gått en time. Ved noen av disse søkene var ettersøksjeger med under jakta, og skytter rapporterte om et godt treff der dyret trolig lå dødt i nærheten.

Tallene på utrykningstid bekrefter at de aller fleste ettersøk gjøres godt innefor forskriftens ramme. Ettersøksjegerne er raskt på plass selv om de blir kontaktet på svært ubeleilige

tidspunkt. Dette bekrefter inntrykket av at de fleste ettersøksjegere viser stor interesse og engasjement.

De fleste ettersøk er i gang langt innenfor de anbefalte 4 timene. Dette gjelder og der hund må tilkalles og ved skudd mot kveld og på natt. I mange tilfeller brukes det for kort tid til skuddstedsundersøkelse og til utplassering av poster. En del ettersøk hadde derfor trolig tjent på at en brukte mer tid før en startet med sporing.

Tid til sporing.

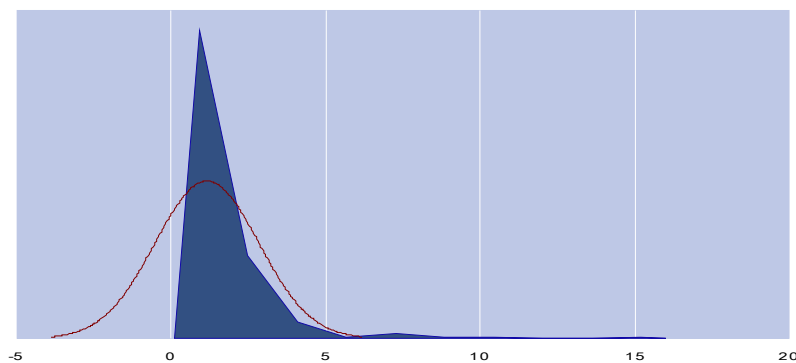
Det ble brukt i gjennomsnitt ca 80 min til sporing på hvert ettersøk. Noen ettersøk tok lang tid, og ble til dels tatt over to dager. Dette er med å dra gjennomsnittet opp. Det vanligste ettersøket tok ca 40 minutter.

Tabellen under viser hvor mange ettersøk som var unnagjort innenfor hver tidsramme.

Tid	Antall
Under 10 min	25.9 %
Under 20 min	36.9 %
Under 30 min	48.8 %
Under 1t	66.8 %

I grafikken under er vist fordeling av hvor lang tid ettersøkene tok.

Frekvenspolygon
V30 Tid på sporing

Hvordan var det på skuddstedet.

Hvem var på skuddstedet.

Jaktforskriften §27 sier at jegeren og jaktlaget skal stoppe jakt på andre dyr inntil ettersøket er avsluttet. Jaktlaget kan da samles på skuddstedet eller de kan bli på post i tilfelle dyret kommer trekkende. 61 % av skytterne oppgav at de jaktet aleine og det kan samsvare godt med at ettersøksjeger i 59 % av tilfellene ble møtt av skytter aleine. I 17.6 % av tilfellene var

hele jaktlaget i nærheten av skuddstedet da ettersøksjegeren kom dit, og i 16.6 % av tilfellene var jaktleder og skytter sammen når ettersøker kom.

Prøvd med andre hunder først.

I 8,3 % (21 tilfeller) var det prøvd med andre hunder først. I de aller fleste av disse tilfellene gikk det over en time før de ringte ettersøker. Om det ble prøvd andre hunder først, har ingen sammenheng med om hunden var med på jakta. I Bedre Hjortejakt 2003 var det brukt hund i 105 tilfeller. Kun 4 av disse hundene var ikke godkjente. Det er derfor sannsynlig at en i disse 21 tilfellene har valgt å kalle inn en dyktigere ekvipasje. Det er derfor trolig ikke bekvemmelighetshensyn, men ønske om kvalitet på ettersøket som gjør at skytter eller jaktlag kaller inn hund nummer to.

Det kalles i vesentlig større grad inn hund nr 2 der dyret ikke blir funnet, men likevel blir vurdert som skadeskutt av ettersøker nr 2. Under søk med hund nr 2 blir dyret noe oftere avlivet av postmannskap, men her er tallene små.

Markering av dyret og skytters plassering.

De aller fleste skyttere (73.8 %) hadde markert skuddstedet og egen plassering. På skuddhold over 100 meter økte vanskene med å markere skuddstedet. På skuddhold over 150 meter var kun 1/3 av skuddstedene markert. Skuddstedet var like godt markert på innmark som i utmark.

Nedtrakk skuddsted.

Ettersøksjeger bør bruke god tid på å gå over skuddstedet på leit etter hår, blod, beinbiter eller vom innhold. Dette kan være avgjørende for om en skal vente med ettersøket, sette ut poster, slippe hunden og lignende. Noen steder får skytter og jaktlag blod på støvlene som de trekker rundt i terrenget. Hunden kan da få problemer med å utrede skuddstedet. 29.3 % av ettersøkerne mente at det var trukket for mye på skuddstedet. Der flere jaktet i lag, var skuddstedet oftere nedtrakk. Skuddstedet var noe oftere nedtrakk på innmark.

Funn på skuddstedet.

Skjemaene er sortert slik at der det bare er funnet hår eller blod er det krysset av for dette aleine. Der det er funnet bein, mageinnhold og lungevev er det vanligvis også funnet blod og hår uten at det er krysset av i tillegg.

Ettersøker bruker like lang tid på skuddstedet enten han finner noe eller ikke.

Når skuddavstanden øker til over 100 m og særlig over 150 meter gjøres det sjeldnere funn på skuddstedet. Lungevev, mageinnhold og beinbiter finnes ikke. Skuddavstander er noe kortere i utmark, men likevel gjøres det her sjeldnere funn på skuddstedet. Det kan ha sammenheng med at løpende dyr oftere påskytes i utmark. Der dyret løper, gjøres oftere ingen funn, ikke funn av lungevev, sjeldnere funn av beinbiter og lungevev.

Kategorinavn	%Gyldige
Ingen funn	37.9
Bare hår	5.9
Blod og hår	13.4
Lungevev	3.1
Mageinnhold	4.3
Beinbiter	5.3
Annet	0.3
Bare blod	23.3
Kula/innslag	6.5
Sum	331 søk

I 37.9 % (122 tilfeller) ble det ikke funnet noe på skuddstedet. I alle tilfellene ble det satt i gang ettersøk. På skudd over 100 meter gjøres det sjeldnere funn på skuddstedet. I noen tilfeller er skytter sikker på godt treff og kjenner dyrets fluktrøtning. I noen av disse tilfellene er det ikke gjennomført skikkelig skuddstedsundersøkelse. De fleste ettersøksjegere brukte mindre tid enn 10 minutter på skuddstedet. Manglende funn på skuddstedet kan derfor ikke si noe sikkert om utfallet av ettersøket. I tabellen under er vist sammenhengen mellom manglende funn på skuddstedet og resultatet av ettersøket.

Resultatet av ettersøket der en ikke fant noe på skuddstedet.

Kategorinavn	Antall	%Gyldige
Funnet dødt	24	19.7
Avlivet av post	3	2.5
Avlivet av ettersøksmannskap	9	7.4
Levende ikke avlivet	8	6.6
Ikke funnet	78	63.9
Sum	122	100.0

Vi ser av tabellen at dyret ble funnet i ca 36% av tilfellene selv om det ikke ble gjort funn på skuddstedet. Det understreker viktigheten av at:

- Det gjøres en grundigere skuddstedsundersøkelse
- Hund må settes på sporet selv om en ikke finner noe på skuddstedet.

I årsrapporten fra det Danske Schweisshundregisteret for 2003-2004 ble det gjennomført kontrollsøk der jeger var usikker på om dyret var truffet og det ikke var funn på skuddstedet. Kontrollsøket gav funn av dyr i 25% av tilfellene. 54% av dyra som ble funnet hadde treff i vom eller hjerte/lungeområdet uten at det var funn på skuddstedet.

- *I nær en tredjedel av tilfellene var skuddstedet nedtrakkert av jegere.*
- *Ved skudd på lange hold er det vanskelig å finne skuddstedet, og en gjør sjeldnere funn på skuddstedet.*
- *Ved skudd på dyr som løper, gjør en sjeldnere funn på skuddstedet.*
- *På tross av manglende funn på skuddstedet blir dyret funnet i 1/3 av tilfellene. Ettersøk må gjennomføres også ved manglende funn på skuddsted.*

Hvordan går ettersøket.

Lengde på ettersøket.

Her var det tre avkrysningsmuligheter.

Under 300m	28.5 %
300 - 600m	20.6 %
Lengre enn 600m	50.9 %

Sum	331søk

Det er en liten tendens til at dyr påskutt i utmark gir lengre søk. Tilsvarende gjelder for skudd på dyr i fart. Der det påskutte dyret kom sammen med andre, blir ettersøkene i gjennomsnitt noe lengre.

De gjennomsnittlige ettersøkene er kortest på kalv, deretter på voksen hunn og lengst på voksne hannedyr. Den gjennomsnittlige lengden på ettersøket er vesentlig kortere på rådyr, og lengst på elg. I tabellen under er ettersøkslengde fordelt på art.

Loddrett prosentuering

	Elg	Hjort	Rådyr	Sum

Under 300m	20.8	26.5	43.9	28.3
300 - 600m	20.8	19.7	26.8	20.7
Lengre enn 600m	58.3	53.8	29.3	51.1

N=	24	264	41	329

Dette kan ha flere årsaker. Elgen med sitt større kroppsvolum kan tåle en kule bedre og ha lengre fluktstrekning. Det er ikke uvanlig at en elg kan gå 600 meter før den legger seg i sårleie. Det kan og ha sammenheng med opplevelse av dyrets verdi, slik at større dyr oppleves som mer verdifulle og at de lider mer. Det kan få skytter og ettersøker til å anstrenge seg mer under slike søk.

I årsrapport 2003-2004 fra det danske schweisshundregisteret hadde 42% av hjortene en fluktavstand på mer enn 600 meter mot 17% av rådyra. En ser her tydelig de samme tendenser som i det norske materialet: Store dyr gir lengre søk.

Tabellen under viser en sammenligning mellom lengde på ettersøket og de lengste og korteste skuddavstandene. På avstander ut til 150 meter er det liten forskjell, men over det øker lengden på ettersøket markert. På lengre skuddhold havner treffene oftere i føtter. Dette er trolig den viktigste årsaken til lange ettersøk på lange skuddhold.

Lengde ettersøk	Skuddavstand under 50m	Skuddavstand over 150m
Under 300m	29 %	12 %
300-600m	22 %	16 %
Over 600m	49 %	72 %

Gir vanligvis lengre ettersøk:

- Skudd mot store dyr
- Skudd på lengre hold enn 150 meter
- Skudd mot dyr i fart

Resultatet av ettersøket.

I tabellen under er gjengitt resultatene av ettersøkene. Ettersøkerne har selv valgt mellom de faste svaralternativene.

Kategorinavn	%Gyldige
Funnet dødt	32.8
Avlivet av post	3.3
Avlivet av ettersøksmannskap	14.3
Levende ikke avlivet	3.6
Ikke funnet	45.9
Sum	329 ettersøk

I Bedre Hjortejakt 2003 ble 45% av dyra ikke funnet, 25% ble funnet død, mens 30% ble funnet levende. Vi ser at i Ettersøksundersøkelsen ble dyra i større grad funnet døde, og de som ble funnet i live ble i større grad avlivet av ettersøksmannskap. I begge undersøkelser ble ca 45% av dyra ikke funnet.

I årsrapport 2003-2004 fra det Danske Schweisshundregisteret ble 56% av hjortene og rådyrene funnet døde eller de ble avlivet.

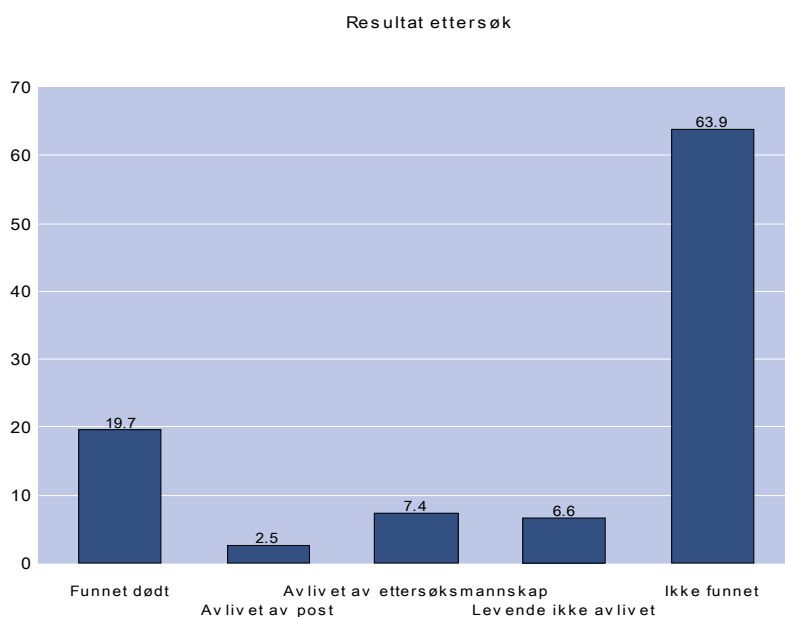
Tabellen under viser sammenhengen mellom resultatet av ettersøket og art. Det er i hovedsak liten forskjell mellom art og resultat av ettersøket. Rådyr finnes noe oftere dødt og hjorten blir i noen flere tilfeller ikke funnet. Tallene for ettersøk etter elg er for små til å legge stor vekt på.

Loddrett prosentuering

	Elg	Hjort	Rådyr	Sum
Funnet dødt	33.3	31.9	39.0	32.9
Avlivet av post	4.2	3.4	2.4	3.4
Avlivet av ettersøksm.	20.8	13.7	12.2	14.0
Levende ikke avlivet	8.3	3.4	2.4	3.7
Ikke funnet	33.3	47.5	43.9	46.0
Antall dyr	24	263	41	328

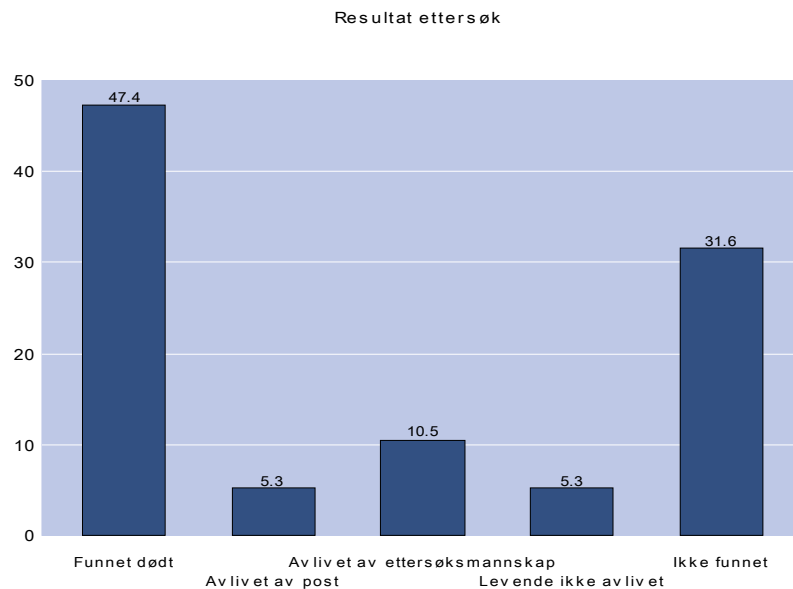
For ettersøker kan det ha stor betydning om det er en sammenheng mellom funn på skuddstedet og resultatet av ettersøket. Under viser vi en del slike sammenhenger.

Sammenheng mellom ingen funn på skuddstedet og resultatet av ettersøket. (122 dyr)

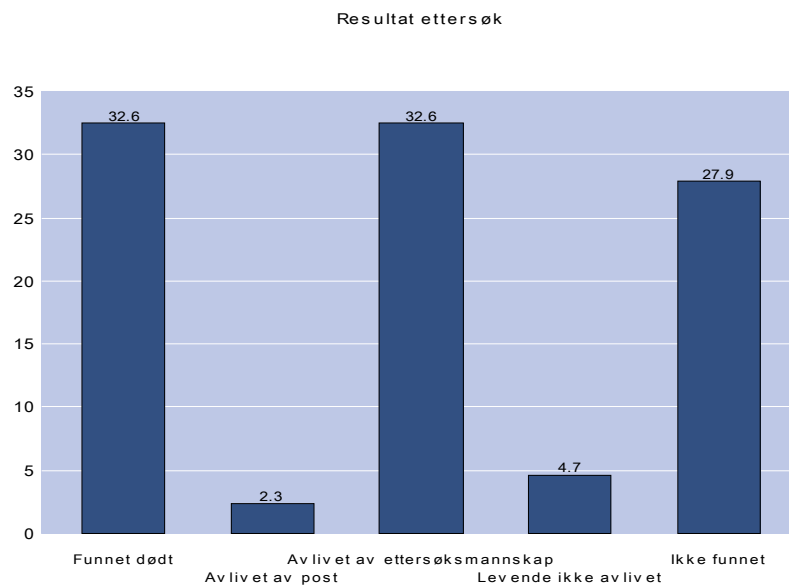
Uten funn på skuddstedet er det mest sannsynlige utfallet at dyret ikke blir funnet. Men likevel er det slik at ca 1 av 5 dyr blir funnet dødt, 1 av 10 blir avlivet av post eller ettersøksmannskap.

Funn av bare hår på skuddstedet. (19 dyr)

Her ser en at nær halvparten av dyrene ble funnet døde, og ca 1 av 3 blir ikke funnet.

Funn av både blod og hår. (43 dyr)

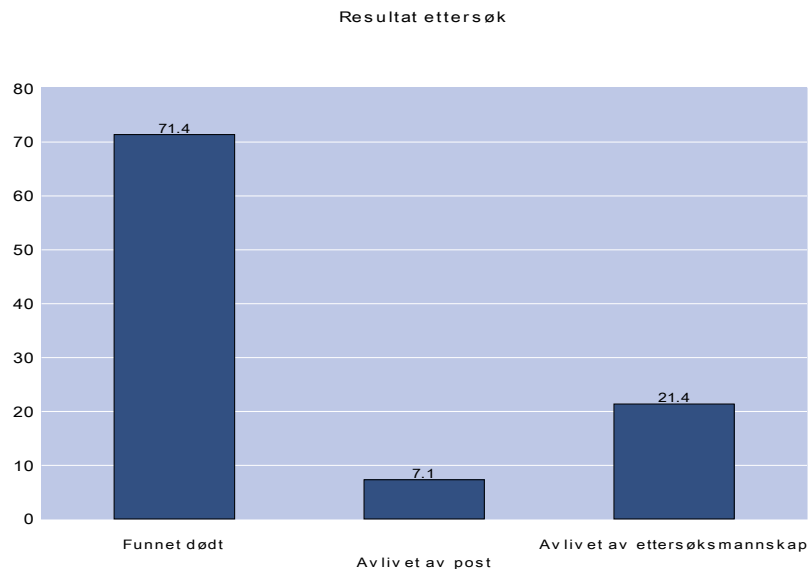

Det er her omtrent like stor sjans for at dyret finnes dødt, finnes av ettersøksmannskap eller at det ikke blir funnet. Denne typen funn antyder at dyret oftere finnes av ettersøksmannskaper og at det er sjeldnere at dyret ikke blir funnet.

Funn av lungevev. (10 dyr)

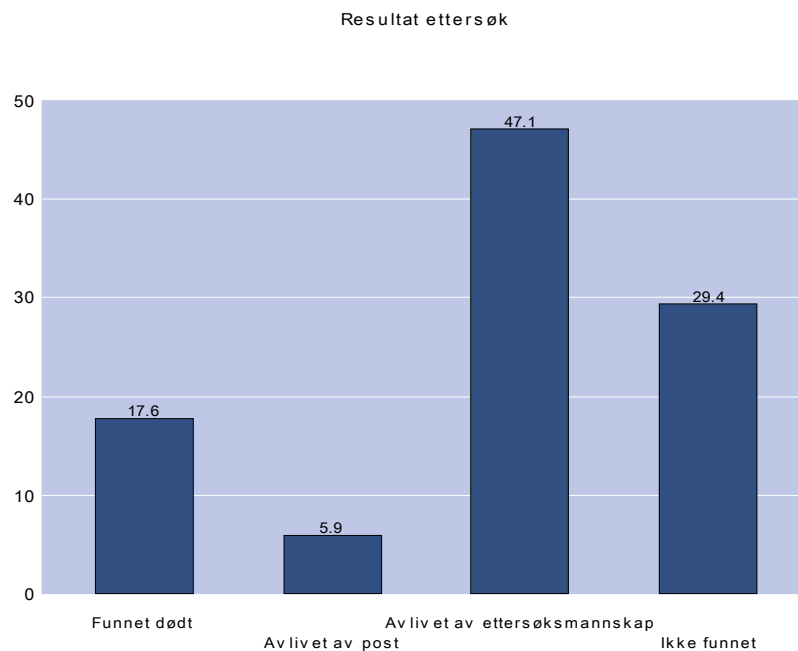
Alle dyra ble funnet døde.

Funn av mageinnhold. (14 dyr)

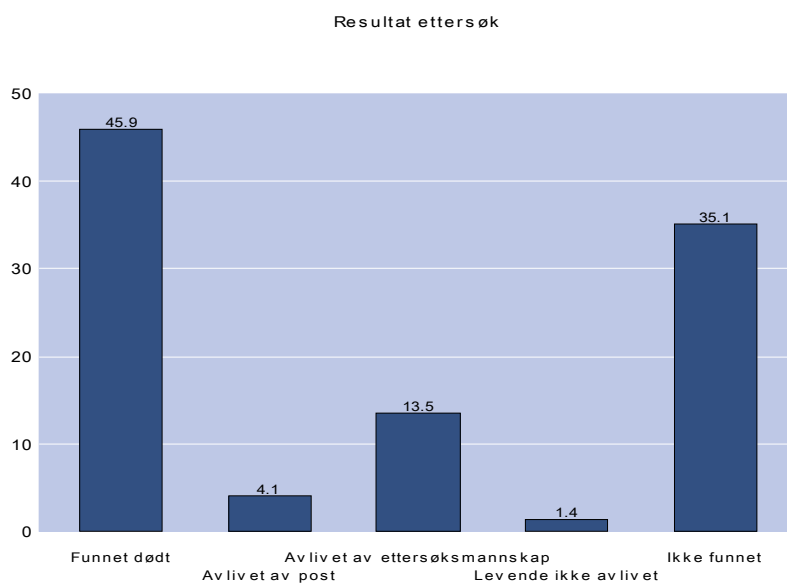
Vi ser at alle dyra ble funnet, og de aller fleste ble funnet døde. Ca 1 av 5 dyr ble avlivet av ettersøksmannskap. Skudd i vom er dødelig og en bør her la dyret ligge så lenge i sårleie at det ikke kommer seg opp. Virkningen av skuddet kan variere alt etter hvor i vom og tarmen kula treffer. Lengre ettersøk etter vomskutte dyr er vanligvis dyrplageri. Det derfor viktig med en grundig skuddstedsundersøkelse i disse tilfellene.

Funn av beinbiter. (17 dyr)

Bein kan komme fra svært ulike deler av kroppen. Det stilles her store krav til ettersøksjegers kunnskap om de ulike beinstrukturer for å kunne forutsi noe om hvordan ettersøket vil gå. Ved funn av bein finnes dyret sjeldnere dødt, (Gjennomsnitt i 33% av alle skudd) og det er sjeldnere at dyret ikke blir funnet.

Funn av bare blod. (75 dyr)

Blod er et sikkert tegn på treff. Det er derfor mulig at en del ettersøksjegere raskt avslutter skuddstedsundersøkelsen etter funn av blod. Det kan vanskelig tenkes at dyret blør uten at det skytes av hår. Ved funn av blod ville trolig en grundigere skuddplassundersøkelse gitt funn av hår. Hårlengde og type kan gi ettersøksjegeren viktig tilleggsinformasjon slik at ettersøket kan legges opp best mulig. Ved funn av blod finnes dyret oftere dødt, og det er sjeldnere at dyret ikke finnes.

Det blir små tall når ettersøkene fordeles etter funn på skuddstedet. Søylediagrammene over må sees som en grov antydning, og justeres mot ettersøksjegerens egen erfaring. Skuddstedsundersøkelse er viktig. Funn av lungevev, vominnhold, beinbiter og bestemte typer hår kan gi avgjørende informasjon om når ettersøket skal starte, hvordan det skal legges opp, om poster skal utplasseres og om hunden kan slippes. På denne bakgrunn er det betenkelig at det blir bruket mindre enn 10 minutter i 58% av ettersøkene.

Var dyra som ikke ble funnet skadeskutt.

Tabellen under er en beregning av hvor mange dyr som vurderes å være skadeskutt uten å bli funnet.

	Bedre Hjortejakt 2003	Ettersøksundersøkelsen
Ettersøkte dyr ikke funnet	45%	46% (151dyr)
Hvorav vurdert skadet	32% (17 dyr)	42% (63 dyr)
Av totalt antall dyr	0,57% (av 2957 dyr)	0,68% (av 9245dyr)

Vi ser av tallene at det er et alminnelig godt samsvar mellom resultatene av disse to undersøkelsene. Men antallet vurdert skadete dyr er lavt, slik at mindre endringer her ville store utslag i tabellen. Antallet skadeskutte dyr som ikke blir funnet er å regne som minimumstall. I tillegg til disse 63 dyrene kommer et mindre antall dyr som er påskutt og skadet, men der jeger velger å ikke tilkalle ettersøksjeger da skuddet vurderes som bom.

I en større svensk undersøkelse fra 1998 (von Essen og Ericsson) beregnes minimum ca 1.2% av 1746 elger å være skadeskutt uten å bli funnet igjen. Vi har tidligere sett i Ettersøksundersøkelsen at elg oftere blir ettersøkt. Dette kan stå i et rimelig forhold til et høyere antall skadeskutte dyr i den svenske undersøkelsen.

151(46%) av de 331 dyra vi har gode data på, ble ikke funnet. Ettersøker vurderte at i 42 % av disse tilfellene (63 dyr) hadde kula vært borti dyret. Noen av dyra var med sikkerhet bare sneiet av ei kule og flere var oppgitt til å være ryggtakkskudd. Disse dyra kan ha fått ulike skjebner:

- Dyra kan være død men ble ikke funnet.
- Dyra kan ha minimale skader. Flere ettersøkere oppgir at de fant en liten hudbit med hår som kan tyde på et streifskudd..

- Noen kan ha fått en mindre skade som kan leges. Flere ettersøkere forteller f. eks om ryggtakkskudd der dyret spretter opp og ikke blir funnet etter søk på mange kilometer. Flere av ettersøkerne oppgir at dyra som ikke ble funnet hadde skade i fot. Noen av disse vil klare seg bra på tre føtter, men andre får betennelse og langsom død.
- Noen dyr kan ha fått en alvorlig skade som kan gi varig invaliditet eller død etter lang lidelse.

Skuddinngang i dyret.

Ettersøksjegere var bedt om å markere både skuddinngang og skuddutgang på en tegning av et gjennomskåret dyr i spørreskjemaet. Dette er videre lagt inn i nedenforstående tabell av prosjektleder. 34 av skuddene i Ettersøksundersøkelsen satt i hjerte og lungeområdet og 94 % av disse gav et ettersøk på mindre enn 300 m. Alle disse dyra ble funnet døde. Dette er da kontrollsøk etter døde dyr der skuddet var plassert rett. I tabellen under er disse skuddene holdt utenfor.

I 2003 ble jegerne bedt om å krysse av for treffsted på en liste med faste svaralternativ. Tallene fra denne undersøkelsen er tatt med i tabellen for sammenligning selv om metodene for skåring er forskjellige. Kategorien perifere lungeskudd var ikke med i 2003 og ble trolig skåret som Hjerte/lungeskudd den gangen.

Perifere lungeskudd i 2004 samsvarer godt med det antallet ettersøk i 2003 der dyret var oppgitt med Hjerte/lungetreff. Vi ser at skuddene i Ettersøksundersøkelsen i vesentlig større grad satt i vom og bakpart. Det samsvarer bra med skadeskuddene i 2003. Både skadeskuddene i 2003 og 2004 har et høyt antall dyr med skade i føtter, mot bare 0,5% treff i gjennomsnitt av alle skudd mot hjort. Ved treff i føtter er kula langt ute av kurs! Tallene for treff i bog er høyere blant skadeskuddene i 2003. Noe av dette kan skyldes at noen av de laveste bogskuddene i 2004 ble skåret som treff i føtter. De lave tallene for nakke i 2004 må sees i sammenheng med tallene for hode/hals. En del av de skuddene som i 2003 ble skåret som nakke er trolig skåret som hals i 2004.

Vi må ta hensyn til at tallene for skade fra 2003 og 2004 er små når de blir fordelt over treffpunkt. Det er likevel rimelig sikkert at skadeskudd i vesentlig større grad sitter i vom/bakpart, føtter, hode/hals og i det perifere lungeområdet.

Treffpunkt	Bedre hjortejakt 2003	Bom/skade 2003	Ettersøksundersøkelsen 2004
Hjerte/lunge	71,5 %	24.6 %	0,6 %
Vom / Bakpart	2.3 %	23.2 %	30,1 %
Rygg	7.2 %	8.7 %	2.9 %
Nakke	4.8 %	1.4 %	2,2 %
Føtter	0.5 %	14.5 %	20.6 %
Bog	10.9 %	23.2 %	7.4 %
Hode/hals	2.8 %	4.3 %	11.8 %
Perifert lungeskudd			24.3 %

I årsrapport 2003-2004 fra det danske schweishundregisteret var 31% av de ettersøkte dyra truffet i føtter, 15% i hode/hals, 17% i hjerte/lunge/bogområdet og 22% i vom/lever/bakpart. De norske ettersøkstallene viser noe flere treff i vom og hjerte/lungeområdet, mens danskene har noe flere treff i føtter.

Sammenheng mellom treffpunkt og lengde på ettersøket.

Under er laget en sammenstilling av lengde på ettersøk og treffpunkt i dyret. (Ettersøksundersøkelsen 2004) Vi ser at med hjerte/lungeskudd blir søkene korte. Det kan være vanskelig å skille ut hva som er et perifert lungeskudd ut fra ettersøksjegers avkrysning på en tegning. Men det viser likevel at noen perifere lungeskudd kan gi lange ettersøk. Det er lite blod i lungespissene og det kan ta lang tid før blodtrykkfallet gjør dyret bevisstløst. Nær halvparten av vomskuddene gir ettersøk på under 300 meter. Det forutsetter trolig at dyret får tid til å gå i sårleie før ettersøket starter. Skudd i føtter gir som ventet de lengste ettersøkene. Dyr med skudd i føtter kan trekke langt og fort. Her er det trolig best å la dyret få roe seg, og at en utplasserer poster. Flere av ettersøksjegerne skriver at de slipper hunden ved skade i fot. Det har ved flere anledninger gitt stålos og avliving. Det er og eksempler på at det ikke har vært mulig å sette ut poster. Også skudd mot hode og hals kan gi lange søk. Skudd som slår av nakkesøylen er direkte dødelig. Men nakkesøylen hos en hjort er ikke større enn langsiden på en fyrstikkeske. Skudd over eller under nakkesøylen kan gi stygge kjøttår og lange søk.

Vannrett prosentuering					
	Under 300m	300 - 600m	Lengre enn 600m	Sum	N=
Hjerte/lunge	94.4	2.8	2.8	100.0	36
Vom	45.7	34.3	20.0	100.0	35
Rygg	50.0	0.0	50.0	100.0	4
Nakke	33.3	0.0	66.7	100.0	3
Føtter	3.6	10.7	85.7	100.0	28
Bog	40.0	30.0	30.0	100.0	10
Hode/hals	25.0	31.3	43.8	100.0	16
Bakpart	0.0	100.0	0.0	100.0	1
Lav buk	16.7	33.3	50.0	100.0	6
Perifert lungeskudd	54.5	30.3	15.2	100.0	33
Sum	47.1	21.5	31.4	100.0	172

Tallene fra det danske schweishundregisteret viser at skudd i føtter, hode/hals og lår oftere gir flukt over 600 meter. Skudd i vom, lever og hjerte/lungeområdet gir sjelden lange søk. Vellykket søk etter treff i føtter krever i følge danske ettersøkere skarpe hunder som kan stille dyret, eller dra det over ende og avlive det. Med slike hunder vil mellom 80 og 90% av dyr med skade i føtter bli avlivet.

Sammenheng mellom treffpunkt og resultatet av ettersøket.

Av de 54% der dyra ble funnet har vi kjent treffpunkt på 171 dyr. Under er laget en sammenstilling av treffpunkt i dyret og resultatet av ettersøket.

Vannrett prosentuering.

Treffpunkt	Funnet død	Avlivet postmannska p	Avlivet ettersøksmannskap	Levende ikke avlivet	Ikke funnet	Antall Dyr.
Hjerte/lunge	100	0	0	0	0	35
Vom	40	6	51	3	0	35
Rygg	75	25	0	0	0	4
Nakke	33	0	33	33	0	3
Føtter	0	25	57	4	14	28
Bog	80	0	20	0	0	10
Hode/hals	50	6	31	6	6	16
Bakpart	0	0	0	0	100	1
Lav buk	33	0	67	0	0	6
Perifer lung.	97	0	3	0	0	32

Av tabellen ser vi at de aller fleste dyr med lungeskade blir funnet døde. Også dyr med skudd i bog blir i stor grad funnet døde. Dyr med skudd i vom kan leve i flere timer. Ca halvparten av disse dyra blir innhentet av ettersøksmannskap og avlivet. En del av dyra med skudd i vom ble påskutt på kveld og natt. Noen av ettersøkerne brukte da ikke lys, og dyret ble funnet nylig dødt neste morgen. Mer enn halvparten av dyra med skudd i føtter ble avlivet av ettersøksmannskap. En del av disse dyra blir og avlivet av postmannskaper. Det kan være vanskelig å sette ut poster for å fange opp disse dyra, da det er vanskelig å vite hvor dyra trekker og poster skal plasseres. Postene må kanskje omgrupperes flere ganger under ettersøket.

Sammenheng mellom dyrets fart og treffpunkt i dyret.

Tabellen viser sammenhengen mellom dyrets fart og treffpunkt i dyret.

Loddrett prosentuering

	Sto stille	Gikk	Løp	Sum	
Hjerte/lunge		22.9	17.9	14.3	21.1
Vom	17.8	20.5	42.9	20.5	
Rygg	1.7	2.6	7.1	2.3	
Nakke	1.7	2.6	0.0	1.8	
Føtter	16.1	17.9	14.3	16.4	
Bog	5.1	7.7	0.0	5.3	
Hode/hals	7.6	10.3	21.4	9.4	
Bakpart	0.8	0.0	0.0	0.6	
Lav buk	2.5	7.7	0.0	3.5	
Perifert lungeskudd	23.7	12.8	0.0	19.3	
Sum	100.0	100.0	100.0	100.0	
Antall dyr	118	39	14	171	

Ved økende fart på dyret reduseres antallet treff i lungeområdet. Vi har tilsvarende en sterk økning i antallet treff i vom, særlig på dyr som løper. Kvaliteten på treffene blir dårligere når farten på dyret øker. Dette bekrefter antagelsen om at jegerne har liten erfaring i å skyte på dyr i bevegelse. De sikter trolig mot hjerte og lungeområdet som de pleier, og da havner skuddet bak i vomma.

Sammenheng mellom dyrets vinkel og treffpunkt i dyret.

Tabellen viser treffpunkt på skudd mot spiss vinkel og skudd mot tverr vinkel. Med spiss vinkel menes vinkel der 30% eller mindre av dyrets hjerte og lungeområde er tilgjengelig for treff.

Loddrett prosentuering

	spiss	tverr	Sum
Hjerte/lunge	21.7	20.0	20.3
Vom	26.1	19.2	20.3
Rygg	0.0	2.5	2.1
Nakke	8.7	0.8	2.1
Føtter	8.7	17.5	16.1
Bog	0.0	7.5	6.3
Hode/hals	13.0	9.2	9.8
Bakpart	0.0	0.8	0.7
Lav buk	4.3	2.5	2.8
Perifert lungeskudd	17.4	20.0	19.6
Sum	100.0	100.0	100.0
N=	23	120	143

Vi ser at noen flere skudd havner i vom med skudd mot spiss vinkel. Ellers er det overraskende små forskjeller på treffpunkt. En sammenligning med Bedre Hjortejakt 2003 viser at utslagene her var vesentlig større. I 2003 gav spiss vinkel vesentlig færre skudd i hjerte/lungeområdet og vesentlig flere i nakke, hode og hals. Dette kan styrke antagelsen om at jegeren kan ha ”pyntet på situasjonen”. Ettersøker kan ha fått beskrevet dyret som stående med breisida til for at jeger skal framstå som mer human.

Skuddutgang.

33 skudd ble klassifisert som perifere lungeskudd på skuddinngang. 13 av disse ender skrått bak i vom, mens 10 går gjennom og er klassifisert som perifert lungeskudd på utgang. Fire av de perifere lungeskuddene inn går ut lavt i buken. Dette er trolig skudd bratt nedover (tårn?) der en ikke har hevet siktepunktet som følge av bratt skuddvinkel ned.

Skudd som går inn i vom går og nesten utelukkende ut gjennom vom (28 av 33). Dette er trolig reine sideskudd som er satt for langt bak.

Funn på skuddstedet forteller ettersøker noe om hvor skuddet sitter. Treffpunkt i dyret sier mye om hvordan ettersøket kommer til å gå, og om hva som blir resultatet av ettersøket. Et godt ettersøk krever vanligvis en grundig skuddstedsundersøkelse.

Skuddavstand, dyrets fart og dyrets vinkel kan si noe om sannsynlig treffpunkt i dyret. Et grundig intervju av skytter er viktig for ettersøkere som skal planlegge et godt ettersøk.

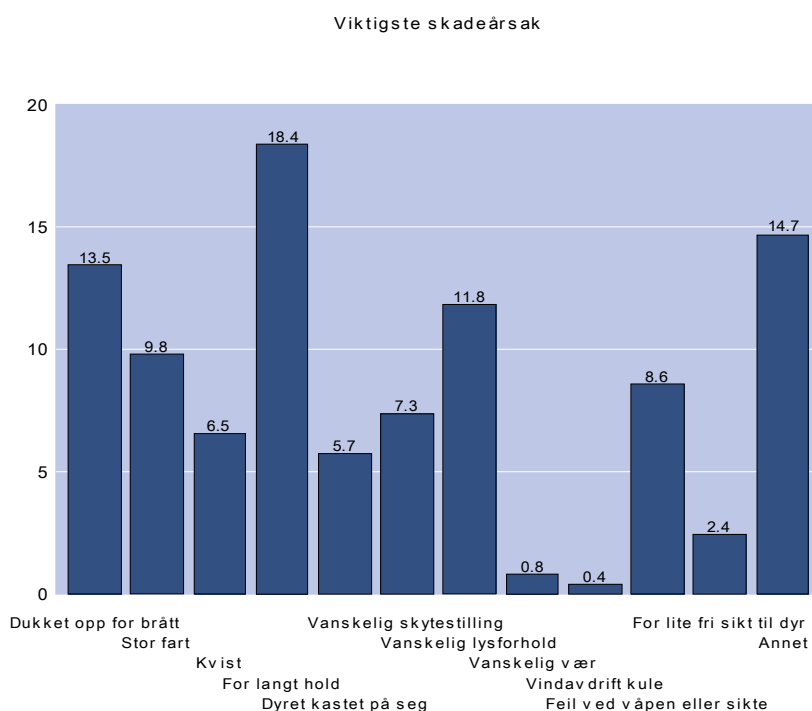
Ettersøkers mening om årsaken til det dårlige skuddet.

Viktigste årsak til det dårlige skuddet.

Ettersøksjeger ble bedt om å velge viktigste årsak til bom- eller skadeskuddet fra en liste med 12 alternativ. Det var og satt av plass til en kommentar. Ettersøkere skulle sette 1 ved viktigste årsak og 2 ved nest viktigste osv. En del ettersøksjegere har satt flere kryss i stedet for tallrangering. I de tilfellene er viktigste årsak valgt av prosjektleder ut fra kommentarer og avkrysning på skjemaet for øvrig. I tabellen under er ettersøkers forslag til viktigste skadeårsak.

Kategorinavn	%Gyldige
Dukket opp for brått	13.5
Stor fart	9.8
Kvist	6.5
For langt hold	18.4
Dyret kastet på seg	5.7
Vanskelig skytestilling	7.3
Vanskelig lysforhold	11.8
Vanskelig vær	0.8
Vindavdrift kule	0.4
Feil ved våpen eller sikte	8.6
For lite fri sikt til dyr	2.4
Annet	14.7
Ikke oppgitt	86 dyr
Sum	231 100.0

Under er det samme framstilt i et søylediagram.

Vi ser at ettersøkerne regner lange skuddhold for viktigste årsaken (18.4%) til det dårlige skuddet. Dette er en viktig årsak til dårlige skudd uansett når på døgnet skuddet ble løst. Ettersøksjegerne knytter problemet med lange hold særlig til jakt på innmark (25%). Konsekvenser av feil på kikkert og sikte øker med skuddavstand.

Nest viktigste årsak (13.5%) er at dyret dukker opp for brått. Dyr som løper dukker ofte opp for brått. Problemet er derfor i hovedsak knyttet til utmarksjakt. Det kan og være andre årsaker til at dyret dukker opp for brått. Flere ettersøkere har skrevet om jegere som prøver å felle flere dyr i samme flokken, eller at dyret dukker opp fra uventet hold. I Bedre Hjortejakt 2003 ble 44% av dyra påskutt fra poster som ikke var ryddet eller tilrettelagt. Skudd fra poster som ikke var ryddet endte da i kvist og lignende.

11.8% oppgir vanskelige lysforhold som tredje viktigste årsaken til det dårlige skuddet. Dette er den viktigste årsaken til de dårlige skuddene om natta (50%), og en viktig årsak ved skudd i skumring (16.9%). Vanskelig lysforhold er i hovedsak et problem ved innmarksjakt.

Stor fart på dyret er oppgitt som fjerde viktigste årsak (9.8%) til bom/skadeskudd. Dette er et problem som i hovedsak er knyttet til jakt på dag og jakt i utmark. Jegere over 50 år skyter dobbelt så ofte på dyr som løper, og for disse jegerne er dyrets fart en langt vanligere årsak enn for yngre jegere. En analyse av tallene fra Bedre Hjortejakt 2003 viste en meget sterk sammenheng mellom hjortens fart og antallet bom og skadeskudd. Dyr i skritt gav dobbelt så stor sjanse for bom og skadeskudd, og dyr som løp gav ca 5 ganger større sjanse for ikke- dødelige skudd. I

Ettersøksundersøkelsen ble 24.6% av dyra påskutt gående og 9.2% løp. Dette er mer enn dobbelte så mange som i undersøkelsen fra 2003. Der dyra løp mener 80% av ettersøkerne at hovedårsaken til det dårlige skuddet var farten og at dyret dukket opp for brått. Der dyret gikk, mener bare 8% at farten var viktigste årsak til skadeskytinga, mens 26% mente at dyret dukket opp for brått. I Bedre Hjortejakt 2003 mente de langt fleste jegere at vanskelig skytestilling var den viktigste årsaken til det dårlige skuddet. En nærmere undersøkelse av dette viste at den vanskelig skytestillingen (uten anlegg) var et resultat av en forsøkte å skyte på dyr i bevegelse. Trolig undervurderer både jegere og ettersøksjegere vanskegraden når det skytes på dyr i fart.

Mange ettersøkere har i kommentarene pekt på stresset jeger som årsak til dårlige skudd.

- Stress kan ha indre årsaker, dvs jeger stiller større krav til seg selv enn han tror han kan innfri. Et mulig tiltak kan da være å skaffe et realistisk bilde av egne ferdigheter og begrensninger. Det kan virke beroligende å si til seg selv at en er en alminnelig dårlig skytter som trenger korte skuddhold og dyr i ro. Alternativet kan være å sitte på post og frykte for at dyret kommer på en avstand og i en fart som gjør at egen udugelighet blir avslørt.
- Stress kan og ha ytre årsaker. En føler at andre på laget kan ha forventninger til at en skal skyte i situasjoner en ikke mestrer. Behovet for å tilfredsstille gode jaktkamerater, og for ikke å bli avslørt, gjør at en sitter på post og kvier seg for dyr

som kommer i vanskelige situasjoner. En diskusjon der laget gir støtte til å slippe forbi dyr i spisse vinkler, i fart og på lange hold kan roe en stresset jeger.

- I Bedre Hjortejakt 2003 ble 43.7% av postene beskrevet som ikke ryddet/tilrettelagt. Da kommer dyra brått på og det blir vanskelig å finne anlegg. Jegere med lite synsfelt og smale skytesoner må nødvendigvis sitte i helspenn på post. Dårlig tilrettelagte poster kan derfor være noe av forklaringa på stressete skyttere.

I Ettersøksundersøkelsen er treffpunkt i dyret oppgitt men ikke hvor jegeren siktet. Nakkesøylen på en hjort er ca 6 cm og i stadig bevegelse. Flere av ettersøkerne mer enn antyder at jegere må ha siktet mot nakkesøyle, eller i verste fall mot hode. Under følger kommentarer fra noen ettersøkere.

Skudd mot hjortebukk på 50 m som sto stille:

"Flink skytter, men siktet trolig mot hodet."

Skudd mot voksen hjortebukk på 50 m som sto stille:

"Jeger siktet vel høyt i nakken."

Skudd mot hjortebukk som sto rolig på 100m.

"Jeger fikk det for travelt og siktet høyt i ryggen."

I utgangspunktet kan dette se ut som "uforklarlige" bomskudd. Men siktepunkt mot nakke og rygg gir små marginer mot bom og skadeskudd. Siktepunkt kan være en vesentlig del av forklaringa på at dette ikke er dødelige skudd.

I 8.6% av tilfellene mener ettersøker at det dårlige skuddet skyldes feil ved våpen eller sikte. Flere skriver at kontrollskyting har bekreftet mistanken. I de fleste av disse tilfellene var kikkerten skeiv. En kan tenke at dette er hendelig uhell. På den andre siden får kikkert og våpen mye juling både under transport og jakt. Jegere detter, våpen ramler og kvister slår borti kikkert. Detter en med geværet uten å kontrollskyte, tar en sjanser både på dyrets, jaktlagets og egne vegne. For de fleste jegere vil det være nødvendig med kontrollskyting av treffpunkt flere ganger i løpet av storviltjakta. Det gir trygghet og trivsel på post når en sitter med et nylig innskutt gevær.

En lang rekke ettersøkere har skrevet kommentarer under årsaken til det dårlige skuddet.

- Flere er inne på at jegeren mangler skytetrening, og særlig trening i sittende og stående stilling. Dårlig avtrekk er og en forklaring som går igjen.
- Flere er inne på at dyret ble påskutt med for skrå vinkel.
- En del ettersøkere finner ingen forklaring på det dårlige skuddet og skriver "uforklarlig" eller "vet ikke". Noe av dette kan skyldes trolig at de ikke har fått tilstrekkelige opplysninger fra skytter, eller at skytter har "pyntet" på skuddsituasjonen for å framstå som mer human.

Ettersøkernes vurdering av årsaken til dårlige skudd støtter stort sett tallmaterialet fra Bedre Hjortejakt 2003 og Ettersøksundersøkelsen. Problemet ligger i hovedsak i for lange skuddhold og dyr i fart som dukker opp for brått. Ved skudd om natta oppgies dårlig lys som en viktig forklaring.

Tallmaterialet tyder på at både jegere og ettersøkere undervurderer vanskene knyttet til skudd mot dyr i fart.

Bruk av lys under ettersøket.

Ble det brukt lys under ettersøket.

Det ble brukt lys i 27% av ettersøkene. Av de 133 skudd som falt i skumring og på natt ble det brukt lys i ettersøket i 52% av tilfellene. Der ettersøksjeger valgte å ikke bruke lys, mente 53% at bruk av lys ville gjort søket letter. En del hadde ført på skjema at lys ble brukt til skuddstedsundersøkelse, men ikke til selve ettersøket. Så godt som alle ettersøk er gjort for jeger og jaktlag, og da er lysbruk forbudt under selve ettersøket dersom en har med våpen. En god del ettersøkere ble intervjuet over telefonen, og da de ble kjent med at mange andre hadde brukt lys, så sa de at de selv hadde brukt lys. Det kan derfor tenkes at andelen som har brukt lys til selve ettersøket er høyere enn det som er oppgitt her.

Det er ingen sammenheng mellom bruk av lys og hvilken hunderase som ble brukt på ettersøket. Det er en forsiktig tendens til at ettersøkere med lang erfaring og ettersøkere

med mange ettersøk i noe mindre grad har brukt lys.

Tabellen under bygger på de ettersøkene som var et resultat av skudd i skumring og på natt. I tabellen er resultatet av ettersøket sett i sammenheng med om det ble brukt lys under ettersøket. Det ble brukt lys i 65 av disse 125 ettersøkene. Flere ettersøksjegere opplyste over telefon at de brukte lys på skuddstedsundersøkelsen. De er ikke tatt med blant de 65 som brukte lys til ettersøket.

En av grunnene til at det ble brukt lys var trolig at dyret ikke ble funnet dødt i nærheten av skuddstedet. Dette er en sannsynlig forklaring på at omtrent like mange dyr er funnet døde uavhengig av lysbruk. Med forbehold om små tall ser en at dyra noe oftere blir avlivet av ettersøksmannskap der det ble brukt lys under ettersøket. Det er mulig at flere enn de som har oppgitt det har brukt lys. Forskjellene i tabellen ville da trolig vært noe større.

Loddrett prosentnering

	Ja	Nei	Sum	

Funnet dødt	35.4	36.7	36.0	
Avlivet av post	7.7	0.0	4.0	
Avlivet av ettersøksmannskap	15.4	10.0	12.8	
Levende ikke avlivet	0.0	1.7	0.8	
Ikke funnet	41.5	51.7	46.4	

Antall dyr		65	60	125

Det egentlige problemet i denne tabellen er de 22 dyra som ble funnet døde uten at det ble brukt lys. Flere av ettersøkerne har oppgitt at de valgte å ikke bruke lys, men at de neste morgen fant dyr som hadde lidd seg gjennom natta. Trolig har både skytter og ettersøker hatt en dårlig natt med tanke på et dyr som ligger og lider. Ettersøker presses mellom egen samvittighet/dyrevernhensyn og Viltloven som definerer ettersøk som jakt og derfor forbyr bruk av lys. Dette er trolig et av de største stressmomentene for ettersøkere i dag. I mange tilfeller (f.eks skade i fot) vil søk med lys ikke ha noe for seg, mens ved f. eks vomskudd bør en bruke lys.

Noen kommentarer fra ettersøkere:

Hjortebukk med skudd i vom:

"Dyret holdt avstand 30-50 meter. Kunne skutt dyret om vi kunne bruke lys under avlivingsskuddet på dette ettersøket. Vi startet opp igjen morgenen etter. Fann dyret dødt der vi sist så det om natta."

Hjortekalv med skudd i lav buk:

På grunn av at en ikke har lov til å bruke lys for å avlive skadeskutte dyr fikk vi ikkje skudd på dyret som trekte inn i skogen. Vi måtte avslutte søket for dyret hold avstand. Tok opp igjen søket dagen etter og fann dyret dødt i samme område vi såg det sist. Hadde v i hatt lov å bruke lys for å avlive dyret, hadde vi spart det for mye lidelser."

Rådyrbukk med skudd i lav buk:

"Det vart skutt rett før mørket og eg vart oppringt morgonen etter. Ved bruk av lys hadde det vært enkelt å finne dette dyret samme kveld."

Hjortebukk med skudd i hals:

"Dette hadde vore umogleg uten lysbruk."

Kun ettersøker som er på skuddstedet kan avgjøre om lysbruk er hensiktsmessig. Det kan tenkes ordninger der ettersøker gjennom mobiltelefon fra skuddstedet kan få godkjenning fra politi/lensmann på bruk av lys i dette ene tilfellet. Det kan og tenkes at godkjente ettersøkere generelt gies tillatelse til bruk av lys slik de har det ved søk etter trafikkskadet vilt. De kan pålegges å sende skriftlig rapport til kommunalt viltansvarlig etter hvert slikt søk.

Ettersøkerne, hundene og deres erfaring.

325 av de 329 ettersøkerne som har svart på spørsmålet jakter storvilt selv. Erfaring som storviltjegerer gjør det lettere for dem å ta riktige beslutninger i felt. Ofte må søk kombineres med postering, eller en må kommandere følgejeger ut til sidene der dyret kan tenkes å prøve å lure seg bak ettersøkeren.

Ettersøksjegerne har ca 10 års gjennomsnittlig erfaring med ettersøk. De fordeler seg slik:

Ettersøksjegeres erfaring	
4 år eller kortere	32%
5-10 år	33%
Over 10 år	35%

Hunden de brukte på ettersøket har i gjennomsnitt vært godkjent i 4.5år. Hundenes godkjenningstid fordeler seg slik:

Godkjent år	
2 år eller kortere	39%
2-5 år	34%
Over 5 år	27%

Etterveksten av ettersøkshunder ser god ut med så mange hunder som er godkjent de siste 2 årene.

De fleste gjorde ettersøket på andres vald(71%). Dette er da ettersøksjegerer som i all hovedsak har en formell avtale med jegere eller jaktlag uten for eget vald.

Kun 13% av ettersøkene ble gjort med en hund som var med på jakta. De aller fleste måtte tilkalles. Som vi har sett tidligere var de fleste klar til sporing lenge før det var gått 4 timer.

Ved skudd i	grålysning brukes gjennomsnittlig	100 minutter
	dag	70 minutter
	skumring	70 minutter
	natt	110 minutter

Ved 12% av søkene tok det mer enn 4 timer fra melding til ettersøksjeger var i gang med søket.

Det ble brukt ca 30 forskjellige raser til søkene. De mest brukte rasene var:

Rase	
Dachs	20.4%
Norsk Elghund grå	18.2%
Bayers viltsporhund	17.6%
Alpinsk Dachsbrache	8.5%
Svart elghund	5.5%

Det vanligste søket ble gjort av en ettersøker som hadde 5 søk i 2003. Gjennomsnittlig antall søk for 2003 var 9. Andel søk fordelte seg slik:

Antall søk	
0-3søk	36.9%
4-10 søk	32.7%
Over 10 søk	30.4%

Ettersøkerne fikk spørsmål om hunden de brukte hadde vært på offisiell sporprøve i løpet av de siste 3 år. Alle hunder tar en offisiell sporprøve som en del av godkjenninga. Av de hunder som har vært brukt i mer enn 3 år har 40.9% vært på offisiell sporprøve de siste 3 år, og 74.2% har gått utlagt blodspor det siste året. Dette gir et inntrykk av at de fleste ettersøkere er opptatt av at ettersøksarbeidet deres skal ha kvalitet.

Tabellen under viser hvor sannsynlig det er at den ettersøkshunden som ble brukt har vært på offisiell sporprøve de siste 3 år eller blodspor det siste året. (Gjelder hunder med mer enn 3 års godkjenning.)

Rase	Sporprøve	Blodspor	Antall søk
Bayersk viltsporhund	71%	85%	28søk
Dachs	29%	87%	55søk
Norsk Elghund Grå	25%	50%	40søk
Alpinsk dachsbrache	92%	100%	13søk
Svart elghund	60%	60%	10søk

Tabellen gjelder antall søk og ikke antall hunder.

52.3% av ettersøkene ble gjort med en hund som også brukes til jakt. Under viser tabellen hvor sannsynlig det er at den hunden som ble brukt ikke brukes til jakt.

Rase	
Bayersk viltsporhund	96%
Dachs	43%
Norsk Elghund Grå	3%
Alpinsk dachsbrache	57%
Svart elghund	6%

De fleste hundene deltok som bandhund på hjortejakt, noen var støtende hunder og var med på post, men noen var losende. Spørsmålet om hvilken jakt hunden deltok på var mangetydig. Noen svarte på jaktform, men andre svarte på hvilket hjortevilt hunden ble brukt til.

Sammenheng mellom rase og gjennomføring av ettersøket.

Resultat søk	Bayers viltsp.h	Dachs	Grå elghund	Sum alle søk
Funnet dødt	29%	30%	28%	33%
Avlivet post	3%	2%	3%	3%
Avlivet ettersøk	12%	16%	22%	14%
Ikke funnet	53%	46%	41%	45%
Antall søk	58	67	58	

Tatt i betraktning de lave antallet søk pr rase er resultatene forbausende sammenlignbare. Forskjellene i tabellen kan skyldes tilfeldigheter.

Rase	Tid til sporing	Tid på skuddsted	Rel. lengde søk.
Bayersk viltsporhund	1,02min	0.18min	2.03
Dachs	1.22min	0.18min	2.36
Norsk elghund grå	1.43min	0.21min	2.42

Tabellen bygger på få søk pr rase og på gjennomsnittsverdier. Vi ser en forsiktig tendens til at førere av Grå elghund bruker mest tid på skuddstedet, mest tid til sporing og at hvert søk går noe lengre.

Sammenheng mellom antall år som ettersøker og gjennomføring av ettersøket.

Ettersøksjegere med mer enn 4 års erfaring bruker noe lengre tid på skuddstedet og lengre tid på sporing, mens søkene deres er litt kortere enn for de med mindre enn 4 års erfaring. Det betyr trolig at de tar det noe mer med ro under søket. Ettersøkere med lang erfaring venter markert lengre før de starter søket.

Ettersøkere med mellom 5 og 10 års erfaring bruker lengre tid på skuddstedet, lengre tid på søket men finner noe oftere ikke dyret. For ettersøkere med kortere eller lengre erfaring enn dette er det liten forskjell. Som en totalvurdering er det vanskelig å se sammenheng mellom antall år som ettersøker, hvordan de legger opp søket og hva som blir resultatet av søket.

Ettersøkere med flest søk i 2003 (over 10) bruker noe lengre tid på skuddstedet og på sporing, selv om de ikke sporer lengre.

I denne undersøkelsen er det ingen sammenheng mellom resultatet av søket og om hunden har gått sporprøve i løpet av de 3 siste årene eller om hunden har gått blodspor det siste året.

Hvilke raser og hvilke ettersøkere er best.

Det er vanskelig å fastslå hva som er et godt resultat av ettersøket. Er et godt resultat:

- Lengden på ettersøket?
- Tid på sporet?
- At dyret blir funnet?

Et godt resultat er at dyrets situasjon blir avklart med høy grad av sikkerhet, og at dyr med skade blir avlivet. I denne undersøkelsen er det sannsynligvis 63 dyr som er påskutt men ikke avlivet. Noen av disse har streifskudd og vil aldri bli funnet uansett ettersøkers og hunds erfaring. Vi står derfor igjen med for lite tallmateriale til å fastslå med sikkerhet at noen raser eller ettersøkere gjør en bedre jobb enn andre. For å fastslå om noen raser eller ettersøkere er bedre enn andre, krever ettersøk under like betingelser. Dette kan derfor bare avgjøres i arrangerte konkurranser.

Denne undersøkelsen synes å vise at ettersøkere bør bruke mer tid til undersøkelse på skuddstedet og til å intervju skytter. I en del tilfeller ser det og ut som om ettersøkere burde brukt noe lengre tid før de starter søket. Med dette som grunnlag ser vi at ettersøkere med lang erfaring og ettersøkere med mange søk gjør det best på disse punktene.

Et ettersøk er komplisert. Forhold ved skuddsituasjon, forhold ved skytter, funn på skuddstedet, lys, vær og føre skal stilles sammen med ettersøkers tidligere erfaring. Ut fra dette skal ettersøker velge en strategi som skal gi en avklaring på dyrets situasjon. I slike situasjoner vil erfaring som ettersøker og spesialisert, erfaren hund gir best resultat av ettersøket. Her som ellers i livet hjelper det med trening og erfaring.

